

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

Орган Саюза савецкіх пісьменнікаў Беларусі, Кіраўніцтва па справах мастацтва пры Совеце Міністраў БССР, Міністэрства кінематаграфіі БССР і Камітэта па справах культурна-асветных устаноў пры Совеце Міністраў БССР

№ 5 (652)

Субота, 31 студзеня 1948 года.

Цана 50 кап.

Прамова таварыша В. М. МОЛАТАВА на юбілейнай сесіі Вярхоўнага Савета УССР у дзень 30-годдзя Савецкай Украіны

Таварышы! У дзень 30-годдзя Савецкай Украіны дазволіце мне ад імя Савецкага Урада, Цэнтральнага Камітэта Большэвіцкай Партыі і асабіста ад таварыша Сталіна перадаць вам і ў вашай асобе ўсім рабочым, калгаснікам, інтэлігенцыі і ўсім працоўным Украіны і іх перадаваму атраду — большэвікам Украіны братняе прывітанне і пажаданні далейшых поспехаў. (Бурныя, працяглыя апладысменты. Крыкі «Ура!»).

30-годдзе савецкай улады на Украіне — знамянальная дата для украінскага народа і для ўсіх народаў Савецкага Саюза. Гэтая гадавіна мае таксама вялікае міжнароднае значэнне.

Вялікая Кастрычніцкая Сацыялістычная Рэвалюцыя вызваліла народы старой Расіі ад лапцунства і ад іх перадаваму атраду — большэвікам Украіны і іх перадаваму атраду — большэвікам Украіны братняе прывітанне і пажаданні далейшых поспехаў. (Бурныя, працяглыя апладысменты. Крыкі «Ура!»).

Услед за рускім народам украінскі народ першым пайшоў на гэтую шляху. (Апладысменты). І гістарычна асабліва тое, што, стаўшы на савецкі шлях, украінскі народ дабіўся, нарэшце, ажыццяўлення сваёй спрадвечнай мары, стварыўшы сваю нацыянальную украінскую дзяржаву і паклаўшы гэтым пачатак новай і сапраўды слаўнай эпохі сваёй гісторыі. Такім чынам, пад звяздай савецкай улады ўзнікла сапраўды народная, сацыялістычная дзяржава — Савецкая Украіна, якая ўступіла ў дружнюю сямяў савецкіх народаў.

Трыццацігадовая гісторыя Савецкай Украіны напоўнена упартай барацьбой украінскага народа за ўмацаванне савецкай улады і, разам з тым, за гаспадарчае і культурнае адраджэнне. Шмат ахвяр прынес украінскі народ для таго, каб адстаць савецкую ўладу на сваёй Радзіме і адбегчы наступленне як сваіх унутраных класавых ворагаў з лагера белгвардзейцаў і буржуазных нацыяналістаў, так і сваіх знешніх ворагаў. Адрэзана была стварэння савецкай улады Украіна была акупіравана войскамі германскага імперыялізма, які знайшоў і сваіх прэсудыяў сярэд буржуазных украінскіх элементаў. Вядомы таксама шматлікія спробы ваеннай інтэрвенцыі з боку англа-французскай Антанты ў першыя гады савецкай улады на Украіне. Нарэшце, украінскі народ перанёс цяжкія гады германскай акупацыі, якая суправаджалася нечуванымі гвалтамі і рабаўніцтвам у перыяд Вялікай Айчыннай вайны.

Мы ўсе памятаем, што Украіна адносіцца да той часткі Савецкага Саюза, якая найбольш пацярпела і прынесла найбольш цяжкія ахвяры ў гады нашэсця германскага фашызма. Гэта накладвае на ўвесь Савецкі Саюз абавязак праявіць асабліва ўвагу і клопат да патрэб аднаўлення і далейшага развіцця гаспадарчага і культурнага жыцця Украіны ў пасляваенны перыяд.

У нас няма, аднак, сумнення ў тым, што здольнасці украінскага народа да хуткага аднаўлення вялікія і невыварчальныя і што аказваемае з боку Савецкага Саюза штодзённая дапамога Украіне дасць свае вялікія станоўчыя вынікі. (Апладысменты).

Стагоддзі жыў украінскі народ, падзелены на часткі, скаваны рускім царызмам і аўстра-венгерскай манархіяй, пазбаўлены свабоднага нацыянальнага развіцця. Стагоддзі жыў украінскі народ пад чужаземным ярмом, знаходзячыся на поўнацэнным становішчы. Толькі савецкая рэвалюцыя ў Расіі адкрыла шлях да адраджэння украінскага народа, які стварыў уласную савецкую дзяржаву і заняў сваё выдатнае месца ў Саюзе Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік. З гэтага моманту пачынаюцца гады і першыя дзесяцігоддзі нацыянальнага адраджэння украінскага народа. Гэтае адраджэнне знайшло сваю магутную аснову ў савецкай уладзе на Украіне і ў кіраўніцтве большэвіцкай партыі. Ленін і Сталін разгарнулі той сцяг, пад якім пачаўся росквіт сіл украінскага народа, росквіт сіл савецкай Украіны. (Працяглыя апладысменты).

Цяпер Савецкая Украіна стаіць у першых радах срод савецкіх рэспублік нашай Радзімы.

Цяпер тут аднаўляецца і хутка ідзе наперад савецкая індустрыя. Данбас з яго магутнай каменна-вугальнай прамысловасцю, металургічнай, хімічнай

і машынабудаўнічай індустрыяй, а таксама іншыя прамысловыя цэнтры Украіны займаюць важнае месца ў прамысловасці ўсяго Савецкага Саюза. Усяму свету вядома, што Украіна — Радзіма выдатнага стаханавскага руху. У нашы дні тут, як і ва ўсёй савецкай краіне, расце рух за дзятэрынавае выкананне пасляваеннай сталінскай пяцігодкі, за ажыццяўленне пяцігодкі ў чатыры гады. (Апладысменты).

У сельскай гаспадарцы нашай краіны калгасы і саўгасы Украіны занялі выдатнае месца. Калгаснае будаўніцтва на Украіне, вядомае рух пяцісотніц, якія дасягнулі высокіх ураджаў, і многія іншыя сведчыць аб вялікіх дасягненнях украінскіх калгасаў. Усім радуе, што калгасы на Украіне хутка аднаўляюць сваю гаспадарку пасля цяжкіх страт, нанесеных за гады лютай германскай акупацыі. Асабліва важна, каб працоўныя заходняй часткі Украіны, якія толькі ў апошнія гады ўступілі ў рады будаўніцтва сацыялізма, атрымалі належную падтрымку з боку перадавых раёнаў Украіны і ад ўсяго Савецкага Саюза.

Толькі пры савецкай уладзе украінская нацыянальная культура атрымала шырокія магчымасці для свайго свабоднага развіцця і стала сапраўды народнай, сацыялістычнай культурай. Паспяхова пераадоляючы антынародныя, буржуазныя ўплывы, украінская навука і мастацтва атрымліваюць усё большае прызнанне срод народаў Савецкага Саюза і за яго межамі.

Украінскі народ прайшоў гады цяжкіх выпрабаванняў, выкліканых варварскім нашэсцем германскага фашызма, самааддана змагаючыся ў радах Савецкай Арміі і на працоўным фронце за перамогу над гітлераўскай Германіяй. партызанскі рух на Украіне праславіўся гераізмам і многімі поспехамі. Гэтым ганарыцца ўвесь Савецкі Саюз. (Апладысменты).

Вялікія цяжкасці і выпрабаванні нашай Айчыннай вайны былі праверкай моцы маральна-палітычнага адзінства украінскага народа, яго адданасці савецкай уладзе і большэвіцкай ідэянасці украінскіх камуністаў. Цяпер мы ведаем, што украінскі народ і яго авангард — большэвікі Украіны з чэсцю прайшлі праз усе гэтыя выпрабаванні. (Апладысменты).

Як ніколі, глыбокім савецкім патрыятызмам прасякнуты масы украінскага народа і слаўная украінская моладзь. (Апладысменты).

Праходзілі стагоддзі за стагоддзямі, а украінскі народ аставаўся раз'яднаным. Эдавалася, мары украінцаў аб'яднання свайго народа безнадзейныя. Аднак, з таго часу, як Савецкі Саюз узмацаваў і атрымаў магчымасць праявіць свае права украінскага народа на ўтварэнне савецкай дзяржавы для ўсіх украінцаў, мары украінцаў аб нацыянальным уз'яднанні ажыццявіліся. (Працяглыя апладысменты).

Цяпер Савецкая Украіна аб'ядноўвае ўсе украінскія тэрыторыі, уключаючы заходнія землі украінцаў, якія уваходзілі да таго ў тэрыторыю Польшчы, Закарпацкую Украіну, што належала Чэхаславакіі, і Паўночную Букавіну, якая належала Румыніі. З дапамогай Савецкага Саюза адбылося аб'яднанне ўсіх украінскіх тэрыторый, і населеніцтва цяперашняй Украіны амаль дасягае населеніцтва найбольш буйных дзяржаў Еўропы. (Апладысменты).

Не гэта забываць і аб тым, што ў пагранічных з Украінай дзяржавах таксама адбыліся важныя змены. Калі раней на захадзе і на поўдні Украіны знаходзіліся дзяржавы з рэакцыйным поўфашысцкім рэжымам, то цяпер па ўсёй граніцы Украіны, што выходзіць за межы СССР, размешчаны дзяржавы, у якіх умацаваўся новы, дэмакратычны рэжым, рэжым народнай дэмакратыі. (Апладысменты). Тым самым створаны спрыяльныя магчымасці для ўмацавання дружественных адносін з суседнімі дзяржавамі. Усё гэта гаворыць аб тым, што мы адзначаем 30-годдзе Савецкай Украіны ў знамянальны час для украінскага народа, ды і для ўсяго Савецкага Саюза. (Апладысменты).

Украінскі народ і ўсе другія народы Савецкага Саюза могуць ганарыцца ўсімі гэтымі дасягненнямі Савецкай Украіны, бачачы ў гэтым вынікі іх агульнай барацьбы, іх аб'яднаных намаганняў.

Украінскі народ дасягнуў гэтых поспехаў дзякуючы магутнай дружбе народаў Савецкага Саюза, дзякуючы той падтрымцы, якую народы Савецкага Саюза аказвалі і аказваюць Украіне і адзін аднаму. Ленінска-сталінскія прынцыпы нацыянальнай палітыкі, якія пакладзены ў аснову гэтай дружбы народаў, далі свае выдатныя вынікі ў дасягненнях Савецкай Украіны. (Апладысменты).

Гэтыя дасягненні, як і дасягненні другіх народаў СССР, сталі магчымы дзякуючы тым сацыялістычным асновам савецкай дзяржавы, якія створаны Кастрычніцкай рэвалюцыяй. Толькі савецкая ўлада і аўтарытэт Савецкага Саюза ў міжнародных адносінах, які расце, зрабілі магчымым ажыццяўленне таго, аб чым так доўга марылі украінцы ў асобе сваіх лепшых прадстаўнікоў, рэвалюцыйных барацьбітоў і выяўнікоў перадавых імкненняў свайго народа. Савецкая ўлада зрабіла магчымым ажыццяўленне ў кароткі тэрмін тое, чаго нельга было дамагчыся да звяржэння капіталізма ў нашай краіне і да таго, які значна ўмацаваў міжнародны аўтарытэт нашай сацыялістычнай дзяржавы.

У гэтым мы бачым вялікую перамогу ідэй Леніна і Сталіна, ідэй большэвіцкай партыі, ідэй камунізма (працяглыя апладысменты). Ленін заклаў асновы савецкай улады на Украіне. Пад кіраўніцтвам таварыша Сталіна наша партыя дасягнула такіх поспехаў на Украіне, якія натхняюць украінскі народ на самаадданую працу і на новыя слаўныя дасягненні і якімі ганарыцца ўвесь Савецкі Саюз. (Апладысменты).

Усё гэта гаворыць аб тым, што Савецкая Украіна знаходзіцца на правільным і надзейным шляху. Самае важнае ў тым, што сёння гэта ўжо добра ўведама шырокія масы украінскага народа.

Украіна яшчэ не залячыла сваіх ран, нанесеных вайной. У яе яшчэ многа складаных і цяжкіх задач у справе аднаўлення і далейшага развіцця народнай гаспадаркі, а таксама ў справе ўздыму нацыянальнай сацыялістычнай культуры і савецкага выхавання працоўных. Але перад ёю адкрыты небывалыя раней магчымасці развіцця матэрыяльных і духоўных сіл народа.

Народы Савецкага Саюза аб'яднаны адзіным планам будаўніцтва і далейшага росту сіл свайго Радзімы. У гэтым плане закладзены поспехі лалейшага агульнага ўздыму народаў Савецкага Саюза з усебаковым выкарыстаннем сучасных дасягненняў навуцы і тэхнікі. Мы вернем у нашы ўнутраныя сілы, які аснову нашых далейшых поспехаў і як надзейную аснову незалежнасці нашай Радзімы. (Апладысменты).

Мы ведаем, што гэтая ўпэўненасць мае пад сабой цвёрды, непахісны грунт, які забяспечыў нашы перамогі і дасягненні за пройдзены перыяд. Наша партыя і таварыш Сталін вучаць нас таму, што разнаволенныя сілы савецкіх народаў могуць стварыць цудоўны пераадоляць любыя цяжкасці на сваім шляху і ісці да новых і новых перамог. (Працяглыя апладысменты).

Нашы міралюбныя народы імкнуцца да таго, каб быў забяспечаны трыналі і працяглы мір і бяспека народаў. У гэтым асноўная задача сталінскай знешняй палітыкі Савецкага Саюза.

Дазвольце выказаць упэўненасць у тым, што рабочыя, калгаснікі, інтэлігенцыя і ўсе працоўныя Украіны поўнасцю падзяляюць і дружна падтрымліваюць гэтую ўнутраную і знешнюю палітыку савецкага ўрада і большэвіцкай партыі. (Бурныя, працяглыя апладысменты).

Дазвольце пажадаць украінскаму народу, яго камуністычнаму авангарду і ўсім беспартыйным большэвікам Украіны новых і яшчэ больш слаўных поспехаў. (Працяглыя апладысменты).

Няхай жыве Савецкая Украіна! (Працяглыя апладысменты).

Няхай жыве украінскі народ і яго авангард — Камуністычная партыя Украіны! (Працяглыя апладысменты).

Няхай жыве Савецкі Саюз і вялікая партыя Леніна — Сталіна! (Бурныя, працяглыя апладысменты).

Пад кіраўніцтвам вялікага Сталіна — наперад да новых перамог! (Бурныя, доўга не змаўклікая авация. Усе ўстаюць. Воклічы: «Слава вялікаму Сталіну!» «Ура!» «Хай жыве рідны бацько і учитель Сталін!»).

Аб рабоце Саюза савецкіх мастакоў Беларусі

Вялікае мастацтва Савецкай Беларусі ў пасляваенныя гады дасягнула новых поспехаў. Работы нашых мастакоў і скульптараў З. Азгура, Я. Зайцава, В. Ціркя, А. Глебава, А. Бембеля, М. Манасона і інш., прадстаўлены на Усеаюнавай і Усебеларускай мастацкіх выстаўках, паказваюць рост ідэйнага і мастацкага ўзроўню іх аўтараў. Цэнтральны Камітэт КП(б)Б, урад Савецкай Беларусі прызначылі аддзяленне вялікую ўвагу развіццю выяўленчага мастацтва рэспублікі, усмернаму палепшанню ўмоў творчасці мастакоў.

Тым не менш, тое, што зроблена нашымі мастакамі, дзела не з'яўляецца вышэйшым іх магчымасцю. Наперадзе яшчэ вялікая творчая праца па ідэйнай і мастацкаму ўдасканаленню. Да выдатнага свята трыццацігоддзя Беларускай Сацыялістычнай Рэспублікі павінны быць створаны новыя высокамастацкія карціны, якія адлюстравалі як гераічны подвигі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне, так і ў час мірнай стваральнай працы. Да выканання гэтай задачы прыступаюць цяпер скульптары, жывапісцы, графікі Савецкай Беларусі.

Але іх праца была-б яшчэ больш паспяховай, калі-б не арганізацыйнае біладзе, якое існуе ў Праўленні Саюза савецкіх мастакоў Беларусі.

Праўленне Саюза мастакоў, і ў першую чаргу яго старшыня тав. І. Ахрэмчык, не здалелі ўзначаліць творчую актыўнасць мастакоў, не здалелі стварыць сапраўдную творчую атмосферу. Вельмі мала праводзіцца прычыноўны абмеркаванні твораў, у Саюзе мастакоў слаба разгорнута крытыка і самакрытыка. Секцыя жывапісу працуе дрэнна, секцыя крытыкі зусім бездзейная. Сярод крытыкаў членаў Саюза савецкіх мастакоў знайшліся людзі, якія прапаведваюць буржуазна-нацыяналістычныя погляды (А. Ус). Шкодныя артыкулы А. Уса не абмеркаваны і не атрымалі патрэбнага адгукі ад Саюза мастакоў. На некаторых сходках мастакоў часамі прапагандаюцца застарэлыя ідэалістычныя тэорыі мастацтва. Ёсць выпадкі, калі асобныя мастакі спрабуюць абараніць фармалістычны ўстаноўкі.

Усё гэта з'яўляецца вынікам адсутнасці іскравага марксісцка-ленінскага светапогляду ў некаторых мастацкіх крытыкаў, дрэннай пастаноўкі большэвіцкай тэарэтычнай вучобы ў Саюзе мастакоў.

Да гэтага часу партыйная арганізацыя Саюза мастакоў не наладзіла вывучэння «Кароткага курса гісторыі ВКП(б)», а таксама твораў Маркса, Энгельса, Леніна, Сталіна.

Дрэнна працуе Праўленне з маладымі мастакамі. За апошні час многія маладыя мастакі Беларусі паказалі творчы рост (С. Раманаў, Р. Кударыч, К. Касмач, З. Паўлюк і інш.). Але замест дапамогі ім, замест сапраўднай большэвіцкай крытыкі іх твораў часта працягваюць забіваць іх гадзінны застарэлыя рэцэнзіі натуралізма. З другога боку, у Саюзе мастакоў вельмі слаба паступаюць вывучэнне багатай спадчыны выдатных мастакоў мінулага, а між тым вядома, якое вялікае значэнне для маладога мастака адгледжванне крытычнае засваенне выдатнага вопыта майстроў мінулага. Яно дапамагае ў творчых пошуках, у выяўленні свайго ўласнага абычя.

Замест таго, каб узровень на высокі ўзровень ідэйна-творчую і выхавальную работу ў Саюзе савецкіх мастакоў БССР, яго Праўленне занялося дугаруднымі справамі, часамі абмяжоўваючы сваю дзейнасць гаспадарча-размеркавальнымі функцыямі.

Праўленне адарвалася ад сваіх членаў. Не глядзячы на нешматлікі свой склад, яно не запрашала на свае пасяджэнні шырокі актыв.

Дрэнна працаваў Мастацкі фонд (старшыня Б. Малкін, дырэктар Гайтэльбунд). Не глядзячы на вялізарную дапамогу дзяржавы, на значныя грашовыя сродкі, якія былі адпущаны, Мастацкі фонд не змог істотна дапамагчы палепшанню ўмоў працы мастакоў Беларусі. Замест будаўніцтва майстэрняў для работ мастакоў Мастацкі фонд заняўся будаўніцтвам практычна цыпер мала патрэбнага салонна-магазіна. Мастацкі фонд БССР не змог наладзіць будову майстэрняў часовага тыпу, хоць пры пэўных намаганнях мог гэта зрабіць. У вытворчых майстэрнях Мастацкага фонда не наведзены сапраўдны парадок. Змайстэрняў часта выходзяць нізкакачэсныя творы, там знаходзяць сабе сродкі для адбывання высокіх ганарараў мастакаў нізкай кваліфікацыі.

Саюз савецкіх мастакоў Беларусі ў сваёй аснове — ідэйна і творча здаровая арганізацыя. Яго члены — гэта верныя савецкай партыі, высокакваліфікаваныя майстры. Для іх паспяховага творчага росту партыя і ўрадам ствараюцца і будуць стварацца далей усё больш і больш спрыяльныя ўмовы. Трэба, каб Праўленне Саюза было сапраўдным ідэйна-творчым штабам мастакоў, дзе абмеркаваліся-б, вырашаліся шляхі ўзніцця нашага мастацтва на вышэйшым ступені. Праўленне павінна дабіцца, каб жыва і плённа працавалі творчыя секцыі, дамагаючыся разгорвання сапраўднай крытыкі і самакрытыкі. Асабліва ўвага павінна быць звернута на выкрывчэ рэшткі варожых буржуазна-нацыяналістычных і розных ідэалістычных тэорыяў, якія бытуць сярод асобных мастацкіх крытыкаў.

Да дня 30-годдзя БССР засталася менавіта года. На выстаўцы, прысвечанай гэтай велічнай даче ў жыцці беларускага народа, павінны быць адлюстраваны яго слаўны шлях росквіту і росту пад кіраўніцтвам партыі Леніна — Сталіна. Выстаўка павінна даць вобразна-жывое ўяўленне аб ролі Леніна і Сталіна ў стварэнні Беларускай дзяржавы, аб братняй дапамозе беларускаму народу з боку вялікага рускага народа і іншых народаў Савецкага Саюза, аб удзеле беларускага народа ў Вялікай Айчыннай вайне, аб пасляваенным росквіце яго індустрыі, сельскай гаспадаркі і культуры.

Беларускае савецкае мастацтва пад кіраўніцтвам большэвіцкай партыі пойдзе наперад і да 30-годдзя БССР прыдзе з новымі творчымі поспехамі.

ВЕЧАР, ПРЫСВЕЧАНЫ ПАМ'ЯЦІ ВЯЛІКАГА РУСКАГА МАСТАКА В. І. СУРЫКАВА

24 студзеня ў Мінакс Акруговым Доме Афінскага адбыўся вечар, прысвечаны 100-годдзю з дня нараджэння вялікага рускага мастака В. І. Сурыкава.

Вечар быў арганізаваны Саюзам савецкіх мастакоў БССР сумесна з Акруговым Домам Афінскага.

Даклад на тэму «Вялікі і сутэтная значэнне выяўленчага мастацтва В. І. Сурыкава» зрабіў М. Керэвін.

З характэрнай творчасці В. І. Сурыкава выступілі мастакі З. Азгур, Л. Лейтман, Я. Зайцаў, І. Ахрэмчык.

Юбілейная сесія Вярхоўнага Савета Украінскай ССР, прысвечаная 30-годдзю Савецкай Украіны

24 студзеня ў памяшканні Кіеўскага ордэна Леніна акадэмічнага тэатра оперы і балета імя Т. Г. Шаўчэнка адбылося пасяджанне юбілейнай сесіі Вярхоўнага Савета Украінскай ССР, прысвечанае 30-годдзю Савецкай Украіны.

На святочныя дні ў Кіеве прыехалі дэлегацыі ўсіх братніх рэспублік. У дэманстрацыю любілі да вялікага рускага народа ператварылася сустрэча дэлегацыі РСФСР на чале з выдатным дзеячом большэвіцкай партыі і савецкай дзяржавы, бліжэйшым саратнікам вялікага Сталіна — В. М. Молатавым.

17 гадзін. За сталом старшынні займаюць месцы старшыня Вярхоўнага Савета Украінскай ССР дэпутат А. Е. Карняйчук, намеснікі старшынні дэпутаты А. І. Селіванаў і М. С. Кіх.

Бурнай і працяглай аваяцыяй сустракаюць прысутныя з'яўленне ва ўрадавых ложах таварышоў В. М. Молатава, Н. С. Хрушчоў, Д. С. Каротчанкі, М. С. Грачухі, Л. Г. Мельнікава, Л. Р. Карніца, Д. З. Мануільскага, К. З. Літвіна, З. Т. Сердзюка, З. Ф. Алейніка, членаў Прэзідыума Вярхоўнага Савета УССР, урада Савецкай Украіны, кіраўнікоў дэлегацыяў братніх рэспублік.

Сесія адкрыў кароткім уступным словам старшыня Вярхоўнага Савета УССР дэпутат А. Е. Карняйчук.

Пад бурныя апладысменты ў ганаровым Прэзідыум юбілейнай сесіі Вярхоўнага Савета Украінскай ССР выбарца Палітбюро ЦК ВКП(б), а ганаровым старшынёй сесіі — Вялікі Сталін.

Усе ўстаюць і наладжваюць бурную аваяцыю ў гонар таварыша Сталіна, які разам з Леніным стварыў Украінскую савецкую сацыялістычную дзяржаву.

З дакладам аб 30-годдзі Украінскай ССР выступіў старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета Украінскай ССР тав. М. С. Грачуха.

З велізарнай увагай была выслухана прысутнымі прамова В. М. Молатава.

Гучаць апошнія словы прамовы: «Пад кіраўніцтвам Вялікага Сталіна — наперад, да новых перамог!». З новай сілай успыхае аваяцыя ў гонар вялікага Сталіна, у гонар таварыша Молатава.

Слова прадстаўляецца сакратару ЦК КП(б) Украіны Н. С. Хрушчоў.

Таварыш Хрушчоў падрабязна гаворыць аб слаўным

шляху, які прайшоў украінскі народ за трыццаць год існавання савецкай улады на Украіне.

Ад імя дэпутатаў Вярхоўнага Савета УССР і гасцей тав. Н. С. Хрушчоў просіць таварыша Молатава перадаць Цэнтральнаму Камітэту ВКП(б), ураду Савецкага Саюза і асабіста Іосіфу Вісарыявічу Сталіну, што украінскі народ даб'ецца новых поспехаў пры выкананні пасляваеннай сталінскай пяцігодкі ў чатыры гады і зойме пачэснае месца сярод братніх рэспублік Савецкага Саюза.

Па прапанове дэпутата тав. Сердзюка сесія з вялікім удзелам прымае прывітальны ліст лепшаму другу украінскага народа, вялікаму правадару працоўных таварышоў Сталіну.

Старшыня Вярхоўнага Савета Украінскай ССР дэпутат тав. Карняйчук аб'яўляе юбілейную сесію закрытай.

Удзельнікі сесіі наладжваюць аваяцыю ў гонар вялікага Сталіна і яго вернага саратніка таварыша Молатава.

Урачыста і велічна гучаць гукі Дзяржаўнага Гімна Саюза ССР.

Для удзельнікаў сесіі і гасцей быў падрыхтаваны вялікі клячэрг з удзелам лепшых артыстаў сталіцы Савецкай Украіны

В. І. Ленін і праблемы літаратуры

За апошні час наша грамадская выкрыла рад сур'езных памылак у ацэнках літаратурных з'яў мінлага і сучаснага. Гэтыя памылкі нельга лічыць выпадковымі. Яны сведчаць аб тым, што савецкае літаратуразнаўства пры ўсёх несумненых станаўчых вартасцях, усё яшчэ адстае ад высокіх патрабаванняў, якія высюваюцца партыяй і савецкім народам перад навукай.

Аб'ектыўна і ліберальна пры разглядае творчасці Ф. Дастаўскага, апалагіцка А. Вясялюка, нізкапаклонства перад амерыканскай буржуазнай літаратурай — усё гэта тлумачыцца забыццём вялікага ленынскага прынцыпа партыйнасці літаратуры.

Толькі няведаннем марксісцка-ленінскай тэорыі можна вытлумачыць тую блытаніну, якая не выкарана яшчэ ў лекцыях і артыкулах аб дарэвалюцыйнай беларускай літаратуры, калі, напрыклад, усе пісьменнікі мінлага, незалежна ад іх светапогляду, залічваюцца ў «народныя» і, такім чынам Дунін-Марцінкевіч ставіцца нароўні з народнымі беларускімі паэтамі Я. Купалам і Я. Коласам, а творчасць іх «вываліцца» ад унутраных супярэчнасцяў і маюцца статычнай, па-за асяродкам, па-за часам і прасторай.

У сувязі з гэтым асабліва значэнне набыла праблема светапогляду, як важнага фактара ў дасягненні савецкай літаратуры пазнання новых вышэйшых нашай рэчаіснасці.

Толькі шляхам свядомага засваення марксісцка-ленінскага матэрыяла сапраўднай навуцы аб літаратуры. Вось чаму належаць ставацца ацанці з'яўленне кнігі Б. Мейлаха «Ленін і праблемы рускай літаратуры» — першай маннаграфіі, якая раскрывае ленынскае разуменне літаратуры ў сувязі з агульнатэарэтычнай спадчынай Леніна.

Скарываючы вялікі фактычны матэрыял, часткова ўпершыню апублікаваны, Б. Мейлаха прасочвае дыялектыку літаратурнага развіцця канца XIX і пачатку XX стагоддзя. Не абмяжоўваючыся колам ленынскага выказванняў, Б. Мейлаха творча падыйшоў да сваёй тэмы, паклаўшы ў аснову даследавання ўказанні В. І. Леніна аб тым, што належаць «кожнае палажэнне разглядаць (а) гістарычна, (б) толькі ў сувязі з другім, (с) толькі ў сувязі з канкрэтным вопытам гісторыі».

У нарысах, з якіх складаецца кніга «Ленін і праблемы рускай літаратуры», высветлены толькі некаторыя важнейшыя пытанні літаратурна-эстэтычнага вучэння Леніна, Б. Мейлаха ў сваёй кнізе разглядае праблемы літаратурнага развіцця ў сувязі з барацьбай Леніна супроць народнікаў у 90-я гады, разглядае ленынскае вытлумачэнне праблем культуры і літаратуры ў перыяд рэвалюцыі 1905—1907 гадоў, барацьбу Леніна супроць рэакцыйнай філасофіі ў 1908—1910 гадах. Асобная частка кнігі прысвечана гісторыі і праблемаці ленынскай артыкулаў пра Талстога.

У змястоўных «Уводзінах» аўтар гаворыць аб нацыянальнай адменнасці і сусветным значэнні рускай літаратуры, высвятляе асноўныя моманты ленынскай метадалогіі і ленынскай адносінаў да літаратуры.

Пытанні культуры і літаратуры Ленін разглядаў у арганічнай сувязі з барацьбай за пабудову сацыялізму, шлях да якога ішоў праз рэвалюцыю. У літаратуры мінлага Ленін адзінаваў ворагаў ад саюзніц.

*) Б. Мейлаха «Ленін і праблемы рускай літаратуры», Масква, 1947 год.

каў, указваю, ад якой спадчыны мы адмаўляемся і якую прымаем.

Да вузлавых пытанняў ленынскай тэорыі літаратуры належаць: пытанне аб адносінах да спадчыны і ленынскай ідэя партыйнасці літаратуры.

Ленынска думка аб тым, што «захоўваць спадчыну не значыць яшчэ абмяжоўвацца спадчынай», вызначае адносіны Леніна да літаратурных з'яў мінлага. Гэты тэзіс Леніна з'яўляецца праграмным для навуцы аб літаратуры.

Адзіства ленынскай тэорыі літаратуры заснавана на паслядоўным правядзенні прынцыпа партыйнасці, які абавязвае «пры кожнай ацэнцы падзеі проста і адкрыта станаўчыца на пункт гледжання пэўнай грамадскай групы» (т. 1, стар. 380—381).

І ў палеміцы з народнікамі, і ў адносінах да розных літаратурных напрамкаў у перыяд рэвалюцыі 1905—1907 гадоў, і ў барацьбе з рэакцыйнай—заўсёды і ва ўсіх выпадках, Ленін выходзіў з ітарэсаў рэвалюцыі, з пазіцыі партыі і рабочага класа.

Ленынска крытыка суб'ектыўна-сацыялагічнага «метада» народнікаў насіла шырокі характар і выкрывала ідэалізм народнікаў у філасофіі, апарунізм у палітыцы, утанічанасць іх эканамічных ідэалаў, вычварнае спалучэнне рэалізму і наўнага рамантызму ў літаратуры.

У ацэнцы літаратурнага народніцтва трэба мець на ўвазе словы Леніна аб тым, што «марксісты павінны класіфікаваць вылучаць з шэрагу народніцкай утопіі здаровае і каштоўнае ядро шчырага, рашучага, баювага дэмакратызма сялянскіх мас» (т. XVI, стар. 166).

Адным з асноўных пытанняў, вядома якога разгарэлася жорсткае барацьба паміж марксістамі і народнікамі, было пытанне аб адносінах да спадчыны масці-дэкадэнтскага. Зыходзячы з свайго тэзіса аб «адменнасці» шляху развіцця Расіі ў сваёй спробе дасягнуць «саарганічнасць» марксізма ў рускіх умовах, народнікі не спыніліся перад пакліпніцтвам на рускіх марксістаў, якіх яны абвінавачвалі ў адмаўленні ад традыцый Вялікага, Чарнышэўскага, Дабралюбава. У той-жа час народнікі ўсяляк выхвалілі сваёй вернасцю дэмакратыі. У рабоце «Ад якіх спадчыны мы адмаўляемся» (1897 г.) Ленін пераканаўча даў, што «вучні (так ірландзі называлі рускіх марксістаў—М. С.)—значна больш паслядоўныя, значна больш верныя захоўвальнікі спадчыны, чым народнікі» (т. II, стар. 493), якія пад сцягам абароны «спадчыны» перахажвалі ажыццяўленню лепшых ідэалаў.

Калі для народнікаў вобразы, створаныя Некрасавым, Шчадрыным, Грыбэдавым, згубілі свае значэнні, а ў мінутым мелі толькі маральны, а не сацыяльны сэнс, дык Ленін дае прыклад ашчаднага захоўвання вобразаў класічнай літаратуры, якія зноў «ажываюць» на старонках ленынскай артыкулаў і напаяюцца новым зместам у новых умовах палітычнай барацьбы.

У перыяд рэвалюцыйнай бурні 1905—1906 гадоў Ленін фармуіруе палітыку партыі ў галіне культуры і літаратуры. У гэты час Ленін стварае вучэнне аб партыйнасці літаратуры як састайной задачы рэвалюцыйнага пераўтварэння жыцця. Тэорыя партыйнасці літаратуры — галоўнае ў ленынскай эстэтыцы. Свае думкі аб

партыйнасці літаратуры Ленін выклаў у артыкуле «Партыйная арганізацыя і партыйнасць літаратуры», надрукаваным у газеце «Новае жыццё».

Рэвалюцыя 1905 года не толькі мабілізавала сілы пролетарскай літаратуры (Горкі, Серафімовіч), але і зрабіла магутны ўплыў на дробнабуржуазную і буржуазную літаратуру. І нават пісьменнікі, светапогляду якіх і тады былі ўласцівы рэакцыйныя тэндэнцыі не маглі, паколькі яны заставаліся мастакамі слова, не адлюстравач асобныя рысы рэвалюцыі. Побач з пролетарскай літаратурай, у гэты перыяд разгорвалася і рэвалюцыйна-дэмакратычная літаратура, не толькі руская, але і беларуская і украінская і іншыя. У такіх абставінах патрэбна было, з аднаго боку, умацніць ідэйны ўплыў пролетарыята ў асяроддзі літаратуразнаўцаў, а з другога, — настойліва і паслядоўна адмежавацца ад тых, што «прымазаліся» да рэвалюцыі, што прадстаўлялі воражыя пролетарыату мэты і, прыкрываючыся анархісцкай фразой, крычалі аб «свабодным» мастацтве.

Імкненнем захаваць у чыстае ідэалагічны асновы партыі прадкватаны артыкул Леніна «Партыйная арганізацыя і партыйнасць літаратуры», які адыграў велізарную ролю ў развіцці дакастрычніцкай, а затым і савецкай літаратуры.

Невялікі артыкул Леніна мае велізарнае багацце ідэй і думак. Б. Мейлаха вылучае ў артыкуле два пытанні: пытанне аб партыйнасці літаратуры і пытанне аб партыйнасці літаратуры ў шырокім сэнсе слова. Размежаванне гэтых двух пытанняў дапамагае нам зразумець асноўныя ленынска думкі, пакладзеныя ў аснову артыкула «Партыйная арганізацыя і партыйнасць літаратуры». На прыкладзе першай легальнай большэвіцкай газеты «Новае жыццё» Б. Мейлаха паказвае, як ажыццяўлялася палітыка партыі ў галіне літаратуры ў 1905 годзе.

Нарыс аб літаратурным руху ў эпоху рэвалюцыі 1905—1907 г. г. заканчваецца раздзелам, які прысвечаны ролі Горкага ў барацьбе за вызваленне Расіі, дружбе Леніна з Горкім. У творах Горкага «Маці», «Ворагі» і іншых найбольш паслядоўна і поўна ўвасоблены ленынска ідэі.

Калі ў 1905—1907 г. г. Ленін вызначыў ідэйна-палітычны асновы навуцы аб літаратуры, дык у гады рэакцыі, ў барацьбе супроць «эмпірыкрытыкаў» і «вехаўцаў», Ленін даў філасофска абгрунтаванне літаратуры.

У процівагу ідэалістычнай эстэтыцы, Ленін высюваў дыялектыка-матэрыялістычную тэорыю мастацтва, як адменную форму адлюстравання навакольнага свету ў чалавечай свядомасці.

Адзначаючы, што артыкул «Леў Талстой, як люстра рускай рэвалюцыі» пісаўся Леныным адначасова з працай над «Матэрыялізмам і эмпірыкрытыцызмам», Б. Мейлаха прыходзіць да наступнага вываду: «У аналізе творчасці Талстога Ленін кіраваўся сфармуляваным ім у «Матэрыялізме і эмпірыкрытыцызме» прынцыпамі тэорыі пазнання. У адпаведнасці з гэтымі прынцыпамі Ленін не толькі ўскрыў генетычную сувязь ідэй і вобразаў Талстога з гістарычнай сапраўднасцю, але і асвятліў пытанне аб правільнасці

адлюстравання Талстым аб'ектыўных фактаў».

Л. Н. Талстому Ленін прысвяціў сем артыкулаў. Ужо адзін гэты факт сведчыць аб тым, як высока цаніў Ленін творчасць вялікага рускага пісьменніка. У артыкулах пра Талстога, якія напісаны ў 1908—1911 гадах, у абставінах вострай барацьбы вакол Талстога і за Талстога, як у фокусе, перамаіліся асноўныя ленынска прынцыпы ацэнкі літаратурных з'яў.

У агулаўку першага артыкула пра Талстога выяўлена асноўная ідэя ленынскай выказванняў пра Талстога. Творчасць Талстога — люстра першай рускай рэвалюцыі, яе сілы і слабасці.

Ленін абараніў Талстога не толькі ад варажых нападак рэакцыянераў, але і ад буржуазна-ліберальнага, меншвіцкага апашлення творчасці пісьменніка. Высока ацэньваючы мастацкую спадчыну Талстога, як «крок наперад у мастацкім развіцці чалавечасці», Ленін у той-жа час бялітасна выкрывае рэакцыйныя бакі светапогляду Талстога-філосафа.

Адменнай асаблівасцю кнігі Б. Мейлаха з'яўляецца тое, што праблема, узятая ў ёй, маюць самую непасрэдную сувязь з сённяшнім днём нашай літаратуры. Сур'езная навукова-даследчая работа Б. Мейлаха ўзбройвае нас веданнем ленынскай тэорыі літаратуры.

Кола пытанняў, звязаных з тэмай «Ленін і літаратура», распрацаваны ў кнізе Б. Мейлаха на матэрыяле рускай літаратуры. Аднак, значэнне кнігі выходзіць далёка за межы рускага літаратуразнаўства. Ленынска-сталінскае вучэнне аб літаратуры асвятляе шляхі развіцця нацыянальных літаратур у тым ліку і беларускай літаратуры.

У барацьбе са скажэннямі ў ацэнках літаратурных з'яў мінлага асаблівае значэнне набываюць думкі Леніна аб двух нацыянальных культурах унутры кожнай культуры. Выкрываючы рэакцыйную выдумку аб магчымасці адзін нацыянальнай культуры ў антаганістычным класавым грамадстве, Ленін адначасу неабходнасць адрозніваць прагрэсіўныя і рэакцыйныя элементы ў кожнай нацыянальнай культуры.

Рашуча змагаючыся супроць буржуазнай, рэакцыйнай «тэорыі» адзін нацыянальнай культуры, «...мы з кожнай нацыянальнай культуры бярэм толькі яе дэмакратычныя і яе сацыялістычныя элементы, бярэм іх толькі і безумоўна ў процівагу буржуазнай культуры, буржуазнаму нацыяналізму кожнай нацыі» (т. XVII, стар. 137).

Кіруючыся гэтым ленынскім вучэннем, мы павінны ацэньваць дарэвалюцыйную беларускую культуру і літаратуру, вылучаючы ў ёй усё перадавое, прагрэсіўнае і рашуча алкідваючы усё рэакцыйнае, буржуазна-нацыяналістычнае. Ленынска ідэй аб двух нацыянальных культурах павінны быць прасякнуты ўсе нашы артыкулы, усё лекцыі, прысвечаныя культуры і літаратуры мінлага. Неадкладнай задачай савецкіх літаратуразнаўцаў з'яўляецца творчая распрацоўка вучэння Леніна—Сталіна аб нацыянальным пытанні і нацыянальнай культуры.

Сіла савецкай літаратуры—яе ідэйнасць, у тым, што яна развіваецца на аснове пераможнага вучэння Леніна і Сталіна,

Опера «Алеся» Я. Цікоцкага ў Беларускім Дзяржаўным тэатры оперы і балета. На здымку (злева направа): Дайла—нар. арт. БССР М. Данісаў, Алеся—нар. арт. СССР і БССР Л. Александровская. Фота Г. Буганкі.

ПЯТРУСЬ БРОўКА

Дзяўчына з Палесся

Я хачу паведаць
Пра людзей адданных,
Хай аб праце іхняй
Песня ўстае—
Дзеўчыну на б'есцы
Проста звалі Ганнай,
Ганначкай, часамі,
Клікалі яе.

Цэлы дзень у руху,
З самага світанку.
У яе заўсёды
Тысячы кляпот;
Падрыўніцу Ганну,
Ганку-партызанку
За ваіну ў Палесці
Палюбіў народ.

Невяліка ростам,
Ды вяліка сілай—
Колькі пад аднохам
Цяжкію ляжаць!
А як з лесу выйшла,
Аўтамат змяніла,
Зноў за серп і ў поле
Выйшла жыта жаць.

І яе, па праўдзе,
Вябля карагоды,
Ну, куды-ж падзецца,
Гэта-ж малодцы!
Ды сказалі Ганцы:
— Будзеш палыводам!
Адказала Ганка,
Як заўсёды: Есць!

Ды пайшла на поле,
Дзень за днём арала,
Бараной зубчастай
Нішчыла былё,
І каменні ў крушні
На ралі збрала,
І глыбжэе біла,
Каб мякчэй было.

А калі пшаніцы
Забуралі дошкі,
І пачуўся Ганцы
Гоман іх жывы—

Дбайна даглядала,
Тры разы палода,
Аб асот калода
Рукі да крыві.

Помніць Ганка,
Помніць—
Ледзяныя росы,
Як туман у рані
Слаўся паміж траў,
Як хадзіла золкам
Па ўзмежках босай,
Можна, толькі жаўра
Разам і ўставаў.

Колькі хвалявання,
Колькі дзён нягожых,
Колькі дум трывожных
Наганялі жах:
Білі наваліцы—
Набягалі слязмі,
А сушыла сонца—
Сохла і ў грудзях.

Толькі ўсё мінула.
Колас сакавіты
Сонца абсыпала
Промнямі святла—
Буйнае, густое
Зарадзіла жыта,
І такая слава
Па салу пайшла:

Ганка-партызанка
Верная народам,
Спрытна з аўтаматам,
Спрытна й працаваць!
Будзе Ганцы,
Будзе,
Будзе нагарода,
Добрая дзяўчына,
Нечага казаць!

А. ЕСАКОЎ АКТУАЛЬНАЯ ПЕСА

Сёння, як ніколі, нам патрэбны творы на тэму аднаўлення. Нарыс ці аповяданне, верш ці паэма, раман ці п'еса—ва ўсіх жанрах павінны адлюстравваць вялікія зрухі палываенага перыяда. Паэтам, празаікам і драматургам трэба паказаць у сваіх творах тым велізарныя завабывы, якія здабыты савецкімі людзьмі ў справе паслявовага руху да камунізму. Вобраз сучаснага чалавека, які вырастае ў барацьбе новага са старым, павінен знаходзіць сабе месца на старонках кнігі і на сценах тэатраў. Тут і літаратуры і тэатральнага дзеячю чакае яшчэ вялікая праца.

Настанча актуальных твораў асабліва адчуваецца ў тэатры. Калі раней тэатральныя дзеянні гаварылі, што няма п'ес, дык цяпер адгаворваюцца тым, што працуюць з аўтарамі. А, па-сутнасці, нашы тэатры яшчэ да гэтага часу не выйшлі за межы тэматыкі Вялікай Айчыннай вайны, значыцца і праца іх адстае ад патрабаванняў часу.

Апошні конкурс на лепшую савецкую п'есу даў даволі цікавыя п'есы; у Маскве некаторыя з іх паставлены ўжо, у Беларусі гэтая справа чамусьці пасюваецца вельмі павольна. П'есы кажуць што ляжаць у партфелі Кіраўніцтва на справах мастацтва ці тэатраў. Ні адна з іх яшчэ не ўбачыла святла рампы. А між тым, яны вартыя таго, каб іх паказаць гледзчу.

Вельмі халася-б, каб такая п'еса, як «Прамень будучыні» («На вялікай дарозе») Васіля Віткі, прысвечаная аднаўленню калгаса была паставлена. У гэтай п'есе паказана, як калгаснікі змагаюцца за павышэнне ўраджаю, за хлеб, за наладжанне працы ў калгасе, за выкананне абяцанняў, якія яны далі таварышу Сталіну. Аб усім гэтым аўтар

Працягваем абмеркаванне новых п'ес беларускіх драматургаў, пачатае артыкулам Я. Гарычова «Пра нашых сучаснікаў». № 1, 1948 г.

расказаў, як аб хвалюючых пытаннях, якія ўвайшлі ў быт нашага калгасніка, зрабілі яго грамадскім і асабым абавязкам. Цікава тое, што ў стварэнні свайго твора аўтар ішоў не ад кананічных драматургічных становішчаў, а ад канкрэтных жыццёвых вобразаў, ад людзей, якія ствараюць новае сацыялістычнае жыццё.

Цэнтральнай фігурай п'есы «Прамень будучыні» з'яўляецца Андрэй Саковіч. У арміі ён быў палкоўнікам. Вярнуўшыся дадому і актыўна ўзяўся за працу—яго прызначылі намеснікам дырэктара МТС на палітычнай частцы. І ён, чысіні і адданы сваёй рэліжэ чалавек, з усіх сіл імкнецца наладзіць работу калгасаў, дамагаючыся таго, каб кожная сельскагаспадарчая арцель здымала з гектара не менш 150—180 пудоў асбожа.

Аўтар здолеў удала спалучыць у вобразе большэвіцка Саковіча грамадскі і асабы ітарэсы. Партыя навучыла Андрэя кожнага чалавека ацэньваць па працы. Ні сабраўшы, ні сваякі ўзаемаадносіны не з'яўляюцца для яго нейкімі выключэннямі. Калі Андрэй заўважыў, што яго брат Мікалай прадуе дрэзна, спадзяецца толькі на вярчучку брата, бо той начальнік, ён не згаджаецца з гэтым і гаворыць яму ў вочы, што справа скончыцца дрэзна. І неўзабаве пасля гэтай размовы Мікалая здымаюць з пасады старшыні калгаса. Восі так прынцыпова Андрэй адносіцца да справы.

Ён прывычаўся да таго, што да людзей трэба ставіцца па справядлівасці. Калі Андрэй бачыць, што парупылі паставоу праўлення калгаса і ўдаве Домне не збудавалі хаты, ён лічыць, што старшыня тут не мае рацыі, і гэты гэта яго брат, але патрабуе, каб той выправіў памылку. Гэта, безумоўна, урэшце і робіцца.

даволі востра будзе драматычныя сітуацыі. На ваіны яны былі сябрамі, Мікалай — лейтэнант, Падабед — яго падначалены, старшы саржант. Цяпер ролі змяніліся. Мікалай, які жыве старымі ўспамінамі аб фрынтавым жаці, па сваёй нявыпартнасці не здолеў надаць работу калгаса. Яму даводзіцца саступіць сваё месца чэснаму і працавітаму калгасніку Падабеду, які разумее, што барацьба за хлеб гэта другі фронт, дзе таксама трэба яшчэ шмат змагацца, што не хутка будзе аднаўляць калгас, што яны не прыдуць на гатовае, а самі будуць аднаўляць разбуранае. Супроць заспакоенасці, інертнасці і выступае аўтар.

Такім чынам, відавочна, што як Андрэй, так і Падабед, постых калгаснай працы бачачы ў калектывнай сіле, у людзях. Таму Мікалай і пацярпеў няўдачу, што ён не давяраў людзям, а больш спадзяваўся на ўласныя меркаванні аб калгасным жыцці, адыйшоў ад таго, каб паверыць думцы калектыва, які заўсёды можа заўважыць правільныя і памылковыя ўчынкі яго кіраўніка калгаса. Андрэй заўважае, што напярэйна думка Мікалай, быццам мірыны час гэта час заспакоеннасці і адлечынку.

Вось тут мы і ўбачылі сілу крытыкі і самакрытыкі, якая з'яўляецца тым рухоўчым нагаром у справе сацыялістычнага будаўніцтва, аб якім нам неаднаразова напаміналі партыя і таварыш Сталіны. Гэта не ёсць момант ілюстрацыйнасці, што іншы рэз сустракаецца ў нашай драматургіі, а з'яўляецца арганічным элементам савецкага жыцця, якое нам паказвае драматург, унутранай праблемацыю кожнага большэвіка, які не павінен ніколі спыняцца на дасягнутым.

У вобразе Андрэя Саковіча мы заўважаем не толькі энтузіязм і прагу працы, — яго характары закладзены і рысы ўладасці да людзей, любоў да іх, імкненне па-таварыску дапамагчы, па-большэвіцку навучыць працаваць маладых людзей, якія толькі пачынаюць свой жыццёвы шлях.

Гэта значыць, што драматург не прыдумвае сітуацыі, а бярэ іх з жыцця. Мы маем на ўвазе ўзаемаадносіны Андрэя з маці, Вольгай і Кузьміч, у гэтым, гэтыя вобразы выведзены ў п'есе дзеля таго, каб шырыць рэалізм і дапоўніць цэнтральныя вобразы новага чалавека—Андрэя Саковіча.

Намеснік дырэктара МТС на палітычнай частцы Андрэй Саковіч перш за ўсё партыйны работнік. Сам аўтар сцвярджае, што Андрэй, які і Падабед, абнапрацаваў на народ. У п'есе кажуць што аб гэтым толькі гаворыцца, канкрэтна дзеянні героя мала паказана. Вядома, што ў калгасе вырашаюцца пытанні калектыва, прычым і працы калектыва кіруе таксама не адзін чалавек, а пэўная група (праўленне калгаса, партыйная арганізацыя, камсамольская арганізацыя, сельсавет), якія складаюцца з лепшых працаўнікоў калгаса. Ні адзін гэты сродак калектывага кіраўніцтва ў п'есе не паказаны. Андрэй усё разумее сам, Падабед спасылкае толькі на людзей, а, па сутнасці, усё сам робіць. Адсюль і ўзнікае думка, што Андрэй выкладае ў п'есе трохі ідыўдуалізм, што яго новыя рысы паказаны, але нашы грамадскія арганізацыі, якія павінны дапамагаць па ўсёй рабоне, знаходзяцца ў п'есе ў баку ад калгаснага будаўніцтва. Ці не ідзе гэта ад таго, што аўтару трэба было ўсё сіламі паказаць іменна станаўчы персанаж і, баючыся таго, што яго можа падмяніць у п'есе які-небудзь іншы вобраз, абмяна ўсе астатнія, а толькі дэталёва выпісае характары свайго галоўнага героя?

Аўтар увесць час імкнецца падкрэсліць чалавечыя якасці свайго героя. Гэта мы бачым і на прыкладзе з будаўніцтвам хаты Домны, і ва ўзаемаадносінах яго з маці, і ў спатканні з дачкой Зараначкай, і ва ўспамінах аб жонцы. Усе гэтыя ўзаемаадносіны не забавулены некаторай саладкаваесці і сентымэнтальнасці. У паказе бацькоўскіх пачуццяў аўтар па-сапраўднаму лірычны. Але калі ён прымушае дзіця цікавіцца ўзаемаадносінамі паміж дарослым, гэта не зусім праўдападобна Мацярнскую пяшчотнасць і размову Андрэя з маці нельга так наўна паказаць, яна амаль нагадавае, па раскрыццю пачуццяў, сцэну сустрэчы Андрэя з Зараначкай. Аднастайнасць сэнсіўнай сітуацыі можа блытаць гледзчу, што яна не будзе ў карысць аўтара.

Трэба адзначыць належае драматургу, што яго персанажы п'есы інтэлектуальна пикаваны, ён не робіць, скажам, рэзкага падзелу паміж калгаснікам і інтэлігентам, бо ў сацыялістычным грамадстве гэта і не характэрна, грань паміж фізічнай і разуמוвай працай у нас паступова сціраецца. Аўтар паказвае дзеючыя асоб разумнымі, сучаснымі людзьмі, і як зусім добра, калі-б у творы гэтых людзей падтрымліваў увесць калгас. Тут драматург меў магчымасць па-

партыйны работнік. Сам аўтар сцвярджае, што Андрэй, які і Падабед, абнапрацаваў на народ. У п'есе кажуць што аб гэтым толькі гаворыцца, канкрэтна дзеянні героя мала паказана. Вядома, што ў калгасе вырашаюцца пытанні калектыва, прычым і працы калектыва кіруе таксама не адзін чалавек, а пэўная група (праўленне калгаса, партыйная арганізацыя, камсамольская арганізацыя, сельсавет), якія складаюцца з лепшых працаўнікоў калгаса. Ні адзін гэты сродак калектывага кіраўніцтва ў п'есе не паказаны. Андрэй усё разумее сам, Падабед спасылкае толькі на людзей, а, па сутнасці, усё сам робіць. Адсюль і ўзнікае думка, што Андрэй выкладае ў п'есе трохі ідыўдуалізм, што яго нов

(Да 100-годдзя з дня нараджэння В. І. Сурыкава)

ЦК КП(б) у пастанове «Аб хрэстаматэях і вучэбных дапаможніках па беларускай літаратуры для школ» адзначаў рад будыных ідэяна-палітычных памылак па пасобных хрэстаматэях па беларускай літаратуры, памылка, якая ўласціва не адным толькі хрэстаматэям, але і раду гісторыка-літаратурных і крытычных прац пасобных літаратуразнаўцаў. У пастанове сказана, што «асобныя хрэстаматэі... складзены такім чынам, што гісторыя беларускай літаратуры выглядае ў іх як «адзіная плынь», адраўная ад рускай літаратуры, без класавай барацьбы ў асяроддзі беларускай нацыі, без адлюстравання гэтай барацьбы ў беларускай культуры».

Пастанова ЦК КП(б) мае выключна важнае значэнне для літаратурнай навукі і крытыкі. Яна асуджае памылкі некаторых літаратуразнаўцаў, накіроўвае іх на вывады, якія адпавядаюць думцы на адзіна правільны шлях.

Ігнараванне класовай барацьбы ў гісторыі беларускай нацыі, погляд на гісторыка-літаратурны працэс як на «адзіную плынь» нумульна выдэа да некрытычнага, аднаабокага падыходу да літаратурнай спадчыны, да ідэалізацыі тых элементаў у гісторыі беларускай літаратуры, якія патрэбна судзіць на крытыкаваць.

Вядома фактычна вялікая роля Багушэвіча ў гісторыі беларускай літаратуры. Яго творчасць была вышэйшым пунктам развіцця нашай літаратуры XIX стагоддзя, багушэвіч карэным чынам змяніў напрамак і змест беларускай паэзіі, замцаваў у ёй самы плённы і дзейсны напрамак — крытычны рэалізм дэмакратычнага характару. З часу Багушэвіча рэалістычны, дэмакратычны напрамак у нашай паэзіі сцявамо супроцьставаць рэакцыйным плыням, якія ў новых гістарычных умовах працягвалі традыцыі Чачота і Дуіна-Марцінкевіча, замцавалі іх погляды на ролю мастацтва, на жыццё, на судасносаў класуў. Гэта патрэбна падкрэсліць асабліва таму, што ў часы Багушэвіча, не гледзячы на цяжкасці друкавання кніг на беларускай мове, досыць актыўна займаліся аб сабе рэакцыйная літаратура, якая выступала пад маркай «літаратуры для народа», «літаратуры для народнага чытанія». У напісанні падобных кніг практыкаваўся мінскі пан А. Ельскі, Пшчолка і інш. У сваіх бадзрых кніжках Ельскі сцвярджаў рэакцыйны погляд аб тым, што няроўнасць на зямлі стварыў сам бог, «каб былі на свеце старшыя і маладзейшыя, заможныя і менш заможныя, работнікі і вучоныя, слугі і хлебадаўцы, манархі і іх падданых». Ельскі заклікаў беларускіх сялян нікому і нічому, апрача «законам божым і манархам», не верыць. Яго прапаганда паніксіх поглядаў была кіравана супроць прапаганды і агітацыі ідэі класовай барацьбы, якую праводзіла рэвалюцыйная сацыял-дэмакратыя.

Да рэчы скажаць, Ельскі знайшоў апалагета сабе і ў наш час. А. Дамінякоўскі змясціў у часопісе «Беларусь» (1946, № 8) даведку пад назвай «Выдатны беларускі этнограф і краязнаўца», у якой, ні слова не сказаўшы аб рэакцыйных поглядах Ельскага, піша: «Ельскаму належыць... некалькі апаваднанняў з сацыяльна-накіраваным зместам». Аб тым, які сацыяльны змест гэтых апаваднанняў і супроць чаго яны накіраваны, — аб гэтым Дамінякоўскі не напісаў.

У прадмове да зборніка вершаў «Смык беларускі» Багушэвіч даволі рашуча выступаў супроць рэакцыйных плыняў у беларускай літаратуры, якія прапагандавалі класавы мёр і гармонію інтарэсаў аднаго і прыгонных сялян і супроцьставаў гэтай плыні рэалістычны паказ жыцця, вяржасць інтарэсаў мужыка і пана. Сілу свайго латычнага талента Багушэвіч накіраваў на адлюстраванне жудасных умоў жыцця беспрацоўнага, прыніжанага сялянина. Ён асудзіў усю сістэму, усе законы і ўсе інстытуцы, якія ўціскалі мужыка, асудзіў і самога цара.

Нездарма царскі цензор пісаў, што яго паэзія «узбуджала рэзкую і жорсткую вяржасць не толькі да асобных прадстаўляючых улады, але і ваюгал да ўсяго паўвучага класа, як выгодага і непатрэбнага і які абавіраецца на законы... несправядлівасць і вяржасць інтарэсам сялянскай масы».

У многіх сваіх вершах Багушэвіч паказваў беларускіх сялян людзьмі, якія пачынаюць актыўна пратэставаць. Паст адлюстравалі працэс «ператварэння нявольніка ў рэвалюцыйнага, працэс абуджэння беларускага сялянства і выхад яго на арэну барацьбы за сваё вызваленне ад памешчыкаў, цара і чыноўнікаў».

Творчасць Багушэвіча, адлюстравваючы выхад на гістарычную арэну беларускага сялянства, яго пратэст супроць эксплуатацыі, разам з тым адлюстравала абуджэнне і нацыянальна-вызваленчага руху беларускага народа, яго пратэст супроць нацыянальнага ўціску, яго імкненне да дэмакратыі, да палітычнай свабоды.

Прагрэсіўныя, дэмакратычныя элементы творчасці Багушэвіча на этапах буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі адгравілі значную ролю ў грамадскім жыцці Беларусі, яны спрыялі прасвятленню рэвалюцыйнай свядомасці беларускага сялянства.

* Л. АПАНАСОВІЧ *

Гэтыя элементы з'явіліся адной з тых крыніц, з якіх беларуская нацыя ў пачатку XX стагоддзя чэрпала жыватворныя сокі для свайго развіцця.

Перадвая руская літаратура была для Багушэвіча, як і для беларускіх паэтаў рэвалюцыйна-дэмакратычнага характару за ім накіраванай, невычарпальнай крыніцай дэмакратычна-вызваленчых ідэй, ідэй служэння народу, люба да народа, да бацькаўшчыны. Руская літаратура давала чытаўцу паэту узор таго, як трэба адлюстравваць і выкрываць царскую рэалістыку з рускай літаратуры і з тэорыя Шатуніна Багушэвіч пераняў суровыя і пэсумны матывы для свайго паэзіі, пакучы і знішчылі сарказм, тонкую, але злую гірошу.

Багушэвіч жыў і тварыў у пераходную эпоху, у эпоху ломкі старых прадгоніцкіх і станаўлення новых капіталістычных адносін, у эпоху, прапануючы супярэчнасці. І святаногляд паэта вельмі супярэчлівы, як супярэчліва жыццё, якое фармавала і ўшывада на яго.

Багушэвічу, як сялянскаму дэмакрату, уласціва не толькі моцныя, але і слабыя сака, не толькі прагрэсіўныя элементы, але і асобныя рэакцыйныя тэндэнцыі. Яму уласціва і адзначае пастававы ЦК КП(б)ў скажаць гістарычнай праўды: «заваяванне Беларусі Літоускай феадалічнай дзяржавай ў XIV стагоддзі разглядаецца як добраахвотнае далучэнне Беларусі да Літвы, а жыццё беларусаў у Літоускай дзяржаве — як «златае века».

Паэту і яго творчасці ўласцівы і ноты прапаганды нацыянальнай замкнёнасці, ізаляванасці, а разам з тым і вачуічы паніжаны і адносны да яўрэяў, ідэалізацыя і ўхваленне каталіцызма. Гэтыя тэндэнцыі яўна супярэчаць здароваму і чыравому дэмакратычнаму рэалізму паэзіі Багушэвіча, супярэчаць тым вывадам, якія падказвалі яго крытычна-сатырычныя, пакучыя і гнейныя вершы. Але факт застаецца фактам, і аб ім трэба ведаць нашаму чытачу.

А між тым, некаторыя літаратуразнаўцы не любяць і не хочучь гаварыць аб кансерватывіўных элементах і рэакцыйных тэндэнцыях у творчасці Багушэвіча; яны лічаць, што, калі, саветскаму чытачу будзе сказана ўся праўда аб пісьменніку мінулага, то тым самым можа пахіснуцца іх значэнне, яны могуць выпасці з гісторыі беларускай літаратуры. Якое ныведанне ўроўню нашага саветскага чалавека, які прымітывіўны, несур'ёзна падыход да сур'ёзнай і адказнай справы!

Некаторыя крытыкі лічаць, што, чым больш напішаш аб пісьменніку пахвальнага, хоць і не праўдзівага, тым большую карысць прынесеш справе папулярызацыі літаратуры. На гэты шлях стаў М. Ларчанка і некаторыя іншыя літаратуразнаўцы. М. Ларчанка ў сваім артыкуле «Першы вялікі нацыянальны паэт», надрукаваны ў часопісе «Беларусь» (1945 г., № 1), замочнае кансерватывіўна і рэакцыйна тэндэнцыі ў творчасці Багушэвіча і характарызуе яе як суцэльна прагрэсіўную, рэвалюцыйную. Больш таго, ён адмаўляе наяўнасць якіх-бы там ні было рэакцыйных тэндэнцый у творчасці Багушэвіча і, па сутнасці, бярэ іх пад абарону. М. Ларчанка гаджаецца са скажэннем гістарычнай праўды ў «Прадмове» Багушэвіча, дадуцаецца да яго разумення нацыі, цалкам салдарыўнаецца з яго адстаўленым, прымітывіўным поглядам. Наперак сараўднуцы фактам, наперак выдавочным фактам, Ларчанка сцвярджае, што «патрыятызм Багушэвіча быў гуманістычным, чалавечым патрыятызмам, які не меў нават адцення нацыяналізма... Багушэвіч супроцьставаў свай патрыятызмам нацыяналізму, Багушэвічаўскаму патрыятызму не ўласцівы нацыяналізм, бо ён грунтуецца на дэмакратычным прынцыпе...» (падкрэслена намі — Л. А.). Гэтыя сцвярджанні не новыя і не з'яўляюцца вынаходкай Ларчанкі. Яны нацыяналіст М. Гарэцкі задоўга шчы да Ларчанкі таксама сцвярджаў, што ў Багушэвіча не было нацыяналізма. З пункту гледжання Гарэцкага, нават антысмытэзм не з'яўляецца нацыяналізмам, нацыяналістычнай аднабокасцю. Так сцвярджаў Гарэцкі. Але нашто спатрэбілася саветскаму крытыку паўтараць нацдэмаўскія зады?

А такая тэндэнцыя ў Ларчанкі выдавочная. Яна праўдзіва і там, дзе ён прамерна ўзыхвае Багушэвіча і неабгрунтавана ставіць яго «ў адзін рад з перадавымі людзьмі рускай і заходне-еўрапейскай рэвалюцыйнай дэмакратыі XIX века». Да рэчы, Ларчанка і тут неарыгінальна. Ён толькі на свой лад перафарміраваў тое, што пісаў Гарэцкі. А апошні сцвярджаў, што Багушэвіч займае адно з першых месцаў у сусветнай паэзіі. Другі нацыяналіст ставіў Багушэвіча нават вышэй за Некрасава.

Каб ацаніць вялікае значэнне прагрэсіўных, дэмакратычных элементаў творчасці Багушэвіча, саветскаму чытачу непатрэбны гэтыя нацыяналістычныя гіпербалы.

Змаванне адсталых, рэакцыйных тэндэнцый у творчасці паэта арганічна спалучаецца са сцвярджаннем аб тым, што Багушэвіч—«вясчун сацыяльнай рэвалюцыі» (М. Гарэцкі). М. Ларчанка ўсё ад Гарэцкім сцвярджае, што Багушэвіч быў «вострумо нацыянальна-вызваленчых ідэй беларускага народа».

Гэтыя сцвярджанні Ларчанкі, апрача іншага, адраджаюць «тэорыю» буржуазных нацыяналістаў, якія гаварылі, што правадыром, гегемонам рэвалюцыйна-вызваленчых барацьбы беларускіх рабочых і сялян з'яўляўся не пролетарыят на чале з партыяй Леніна—Сталіна, а дробнабуржуазная «нацыянальная» інтэлігенцыя.

Толькі партыя рэвалюцыйнага пролетарыята, партыя большэвікоў давала беларускаму народу лозунгі вызвалення, яна арганізавала і кірвала барацьбой працоўных мас Беларусі за сваё вызваленне.

Аб гэтых памылках Ларчанкі, можа, і не варта было-б пісаць, калі-б яны былі вынікам толькі палітычнай неписьменнасці іх аўтара і не мелі пашырэння сярод іншых літаратураў. Але Ларчанка не адзін. Даўно разбіты нашай партыяй і адкінутыя «тэорыі» аб гегемоніі дробнабуржуазнай інтэлігенцыі ў рэвалюцыйна-вызваленчым руху беларускіх рабочых і сялян зноў выцягвае на свет Ю. Пшыркоў. Ён, ідэалізуючы дзейнасць буржуазнай і дробнабуржуазнай беларускай інтэлігенцыі ў дакстрычыцкую пару, разглядаючы нацыянальны рух як «адзіную плынь», ігнаруючы леныскае вучэнне аб двух культурах у кожнай «нацыянальнай культуры», сцвярджае, што гэтая дзейнасць з'яўляецца падрыхтоўкай і стварэннем «спрадумоў для росквіту нацыянальнай культуры». Ю. Пшыркоў піша: «Развіццё нашай літаратуры і грамадскай думкі ў XIX ст. мы павінны разглядаць як перыяд падрыхтоўкі і стварэння прадумоў для росквіту нацыянальнай культуры» («Беларусь», 1946 г., № 5—6). І далей, называючы «Нашу Ніву» «саюзніцай большэвіцкага друку», Пшыркоў намагасца перакінуць мосцік паміж нашай сацыялістычнай дзяржавай і «Нашай Нівай». Ён піша: «У гісторыі барацьбы нашага народа за стварэнне свайёй дзяржаўнасці... «Наша Ніва» адгравала выключна вялікую ролю» (там-жа).

Для абгрунтавання гэтага, антыленінскага, па сутнасці нацыяналістычнага, сцвярджання Пшыркоў замазвае рэакцыйныя, клерыкальныя і нацыяналістычныя тэндэнцыі і плыні ў беларускім нацыянальным руху і разглядае яго, як адзін і толькі дэмакратычны. Крытык спачувальна штырае артыкул нацыяналіста Антона Навіны. (Антон Луцкевіч), які сцвярджаў, што беларускі рух «не можа не быць дэмакратычным» і рух: «Вакал «Нашай Нівы» было згуртавана ядро ўстойлівых людзей, якія ўпарта працавалі на карысць роднага краю». Пшыркоў не хоча бачыць, што «адр» не было адзіным, што ў «Нашай Ніве» супрацоўнічалі пісьменнікі рэвалюцыйнай дэмакратыі, але з другога боку там мелі вялікі ўплыў нацыяналістычныя зубры тышу братаў Луцкевічаў.

Развіваючы думкі Ларчанкі, Пшыркоў сцвярджае, што «Нашай Ніве» «не ўласцівы быў нацыяналістычны ўхіл».

У другім сваім артыкуле, надрукаваным у часопісе «Беларусь» (1946 г., № 10), Ю. Пшыркоў, пішучы аб вобразах дробнабуржуазных інтэлігентаў, замаляваных у мастацкіх творах, сцвярджае, што імяныя яны былі «сумленнем і розумам народа», што імяныя яны «рухаюць жыццё ўперад», што імяныя гэтыя інтэлігенцыя «ва ўмовах Беларусі... у барацьбе за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне адгравала выключна вялікую ролю».

Гэтыя і падобныя ім «тэорыі» нічога агульнага не маюць з марксізмам-ленінізмам, бо яны вяржасць нашаму светапогляду і павінны быць рашуча адкінуты. М. Ларчанка, Ю. Пшыркоў і некаторыя іншыя літаратуразнаўцы забыліся пра імяны Леніна, што «марксісты ніколі не дадуць закрукіць сабе галаву нацыянальным лозунгам — усёроўна, велікаўскім, польскім, яўрэйскім, украінскім і іншым», што «марксізм непрымірны з нацыяналізмам, будзь ён самы «справядлівы», «чысценькі», тонкі і цывільізаваны».

Геніяльны Сталін у сваім дакладзе ў гонар 24 гадавыня Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі (6 лістапада 1941 г.) у ліку выдагных людзей нашай Радзімы ўспамінае імя Сурыкава, вялікага рускага мастака.

Споўнілася 100 год для нараджэння Васілія Іванавіча Сурыкава (1848—1916). Ён нарадзіўся 24 студзеня ў г. Краснаярску, у сям'і казакоў. З 1869 г. вучыўся ў Акадэміі мастацтва, якую скончыў у 1875 г.

Сурыкаў—вялікі майстра гістарычнага жывапісу. У яго карцінах знайшлі адлюстраванне тыя перажыванні і вобразы мінулага, якія рускі народ выношаваў стагоддзямі і выказваў у сваіх песнях, казках, і паданнях. У гістарычных палотнах «Менішкаў і Бярозаве» (1883 г.), «Баярыня Марозава» (1887 г.), «Сцяпан Разін» (1907 г.) паказана незадаволенасць народа сваім цяжкім становішчам, унутранае абурэнне народных мас, іх бунтарства, трагізм анархічнай барацьбы з прыгняталікамі і катамі.

Жывапісныя творы Сурыкава насычаны глыбокім філасофскім зместам, у іх пастаўлены шырокія гістарычныя праблемы. Вялікасць задумы, тытанічная сіла вобразаў, незвычайная магутнасць жывапіснага ўвасаблення — паземныя ўласціваці твораў мастака. Ад карцін Сурыкава глядач адыходзіць з паучэннем гонару за сваіх мужных, моцных духам продкаў.

Варта зспінацца больш падрабязна хоць-бы на карціне Сурыкава «Заваяванне Сібіру Ермаком», каб атрымаць уяўленне аб усёй магутнасці і глыбіні яго творчасці. Сібірскія паходы Ермака ў народных казках і песнях заўсёды выступалі, як заключны этап барацьбы з татарамі, той барацьбы, якая, як вядома, адбывалася на працягу стагоддзяў. Сурыкаўскі Ермак—гэта не Ярмак афіцыйных хронік і летапісаў, а вобраз героя, які гістарычна зламалася ў народнай свядомасці. Татары паказаны справа і ўглыбіні як у народных песнях, «хмарай цёмнай, суцэльнай масай, у якой губляюцца асобныя твары. Па выразу І. Рэзіна гэта жывая каша стварэнняў, якія душаць адзін аднаго», «вешта нябачанае», што вельмі цяжка адразу зразумець. Гэта неарганізаваная чалавечая стыхія, Казакі паказаны злева кампактнай масай. Яны аддзелены ад татар каймой парахавага дыму і аб'яднаны агульным парываннем, знітаным ў дружны калектыў. Атаман дружны не вылучаны асобна, ён разам з усімі; ён, як волат

Антэй, бярэ сваю сілу з зямлі, з народа. Значыцца, сараўдны герой карціны—сама «вядлікая сіла народная» (І. Рэпін). Кожны казак успрымаецца з усімі асаблівасцямі свайго характару. Але агульнае для ўсіх іх—мужнасць, суровасць. У іх шырокія плечы, энергічныя твары, вялікія рукі. Нават зброя іх, вёсла, сякеры—усё здаецца нейкай асаблівай масіўнасцю, ману-мянтальнасцю. Не зніжым, ідэальна-рэальным палыходам да гістарычнай тэмы, а людзьмі, што праважаюць; у руках іх свеціць, якія мігаюць у змроку. Мастак перадаў складанасць перажыванняў народнай масы. Ён дасягнуў уражання глыбокага трагізму, але не пры дапамозе зніжэй эфектаў, а дзякуючы выразанасці ўсёй масы натопу і пасобных перажываў. Гэтае ўражанне ўзмацняе агульны хмуры тон карціны. Галоўная задача мастака—паказаць цвёрдасць духу страляючых, каван у момант іх паражэння. Мужна і спакойна ідуць яны на смерць.

В. І. Сурыкаў

Надзвычай вобразна і пераканаўча перададзена сувязь паміж вялікім палкаводцам і салдацкай масай і адзім з апошніх твораў Сурыкава—«Пераход Суворова праз Альпы» (1899г.). У гэтым творы мастак адлюстравана падзея 14 верасня 1799 года, калі руская армія, якая ішла на чале з Суворавым і Галіў ў Швейцарыю, зрабіла пераход праз Чортаў мост, перакінуты на вышыні каля 25 метраў, праз цяжкі бурны горны ракі Рэйсы. Веліч гэтай гераічнага подзвіга рускіх воінаў адлюстравана ў карціне з надзвычайнай выразанасцю.

У перыяд стварэння карціны Сурыкаў спецыяльна ездзіў у Швейцарыю і сам з'езджаў з лядоўні з тым, каб праілюстраваць адчуваннем героюў свайё кампазіцыі. Малюнак з жыцця народа, яго побыт паказвае Сурыкаў у карціне «Узліцце снежнага гарадка», карціне, поўнай яснай радасці і моцнай народнай веселасці.

Глыбока цікавіць Сурыкава да руку народных мас і імкненне раскрыць іх ролю ў гістарычных падзеях уздымае карціны мастака на велізарную шырыню. Героі карцін Сурыкава—прадстаўнікі народа, яны выказваюць яго волю, абараняюць яго інтарэсы. Яны дзейнічаюць пры спачуванні і ў абкружэнні народа. Савецкія мастакі, ствараючы свае гістарычныя карціны, вучацца захапляючай праўдзіваці гістарычнага разумення ў Сурыкава.

Ва ўсім сусветным выяўленчым мастацтве няма мастака, роўнага Сурыкаву па глыбіні успрымання гістарычнага працэсу, па сіле ў перадачы духу эпохі. Бо ніводны гістарычны жывапісец ніводна з заходніх краін не здолеў, ды і не імкнуўся перадаць унутраную сілу народа, адлюстравань рух шырокіх народных мас.

Усёй свайё творчасцю Сурыкаў сцвярджае, што гісторыю рухае наперад народ. Гордая вера ў сілу чалавека, у яго непаніжасць перад тварам цяжкіх перашкод, вера ў гістарычны прагрэс—высокародныя рысы творчасці Сурыкава.

Ф. ЛЕЙТМАН.

Лісты чытачоў

ГЛЫБЕЙ АДЛЮСТРАВАЦЬ ПАДЗЕІ

Мне хочацца зспінацца на галоўных героях апавесці Івана Шамякіна «Глыбокая плынь». У першай частцы апавесці аўтар вельмі абмежаваў дзеянні Тацяны Маеўскай, сканцэнтравашы ўвагу на яе перажыванні, а ў сувязі з тым, што яна выдае сабе за сараўдну матку прыёмнага дзіцяці. Часамі, жадаючы падкрэсліць шчырасць, лірызм у характары Тацяны, аўтар надае ёй рысы сентыментальнасці. Калі Люба прыпаўне Тацяне ісці да партызанаў, тая пытае: — Што мы будзем там рабіць? — Сантаркам будзем... Вучылі-ж нас у школе. — Я крыў баюся, — адказала, падмаўжыў Тацяна. Люба разлажалася: — Ты ўсё яго баішся... Трусіка! І нічога ты не бачыш, нічога тебе не хвалюе. Людзі гуіць, а ты далей свайго яоса не бачыш... Я прывёў гэты ўрываек, каб паказаць, як непаслядоўны аўтар ў абмаўляючы свайго героя. У чытача не ўзнікае ўра-

жання, што Тацяна Маеўска з'яўляецца саветскай настаўніцай, Шаснаццацігадовую дзяўчыну ён паставіў вышэй за Тацяну, якая нават не ўяўляе, што яна будзе рабіць у партызанах. Хочаша, каб аўтар больш усеабокова раскрыў гэты вобраз у другой частцы апавесці. Я думаю, што героем нашых апавесцяў у адвадненасці з жыццёвай праўдай павінна быць характэрна не тое, што яны змагаюцца за асабістае жыццё, а тое, што яны змагаюцца за інтарэсы саветскага народа.

Вобраз Любы, хоць і меншае месца займае ў апавесці, але лепш удаецца аўтару. Адуваецца, што гэта жывы, пераканальны вобраз саветскай дзівушчы. Аўтар праўдзіва паказваў нарастанне помысла да ворага ў сэрцы Любы. Яе прыход у партызанскі атрад ладзіна вынікае з яе поглядаў і перакананняў.

Карп Маеўскі — саветскі чалавек, які ўсёй душой ненавідзіць немцаў. З самага пачатку апавесці ўсе яго думкі накіраваны на барацьбу з ворагам. Аднак трэба было больш падрабязна паказаць мінулы

дзейнасць Маеўскага. Яму давяраюцца партызанскага атрада, і Прыборны, была старшыня райвыканкома. Значыць, які яго добра ведаюць і вераць яму. І мусяць не таму, што Прыборны любіў да ваіны завяздаваць да Карпа пакаштваць мёду. Будзем спадзявацца, што ў другой частцы апавесці пісьменнік больш глыбока раскрые вобразы Лясніцкага і Прыборнага, паказаў іх у дзеянні, а не толькі ў час размовы і гутарак з сялянамі.

Праўдзіва намалюваны ў апавесці адшчепенцы — паліцэйскія і здраднік Кулець, які ходзім падзей асуджаны на немінучую пагібель.

«Глыбокая плынь» — твор яшчэ незакончаны. Гэта дае магчымасць аўтару больш усеабокова паказаць у наступных частках вобразы саветскіх людзей, якія, не шкадуючы свайго жыцця, змагаюцца з ворагам і дамагаюцца перамогі. Чытачы з неадраўлясцю кажаюць з'яўлення ў друку другой часткі апавесці.

С. КЛЕМАНСКІ.

Брэсцкая вобласць.

„Беларусь“ № 12

Вышаў у друку дванаццаты нумар часопіса «Беларусь». Часопіс адкрываецца артыкулам Л. Рудзіцкага «Знамянальная дата» — аб 25-годдзі з дня ўтварэння СССР. Паэзія ў нумары прадстаўлена вершамі: П. Панчанкі—«Післа апошняй навалышчы», «На пулкаўскіх вышынях», А. Зарыцкага—«Рудакон», Э. Агніцвеч—«Шчасце», А. Вялюгіна—«Размова з Дняпром», «Мы вас забудзем», «Бабына лета»; проза — урыўкам

з няскончанай апавесці К. Чорнага «Перад дарогай», апаваднаннямі І. Шамякіна «Першая камандыроўка», Т. Хадкевіча «Паромішчыкі» і нарасам С. Налбоцкага «Чырпыны хлебарабо»; крытыка—артыкуламі У. Карпава «Ідзі патрыятызма ў беларускую літаратуру», Г. Тарана—«Кандрат Крапіва», С. Нісневіч—«Беларуская саветская музыка за 30 год», А. Ескава—«Пасляр сучаснасці» (да

10-годдзя з дня смерці заслужанага артыста БССР У. Крыловіча), М. Модзя—«У пошуках вернага шляху» (аб Яўрэйскім драматычным тэатры БССР), Р. Някая—«Арліна племя» (аб нашым сучасніку ў беларускай літаратуры). У раздзеле бібліяграфіі змешчана рэцэнзія У. Агіевіча «Патрыячная квола» пра зборнік вершаў А. Астапенкі «Выпрабаванне» і П. Прыходзькі «Голае сэрца».

Аповесць Усевалада Краўчанкі «Рыгор Шыбае» («Помыш», № 11 за 1947 год) расказвае аб баяных справах партызан-падрыўнікоў. У аснову твора, як значнае аўтар, пакладзены пераважна фактычны матэрыял аб Героях Саветскага Саюза Р. Такуеў і Ф. Малышаву.

Рыгор Шыбаеў чатыры разы ўцякае з варажкага палону, каб далучыцца да сваіх, і змагаецца з акупантамі. Нарэшце, ён са сваім сябрам Уладзімірам Арэшкам трапіла ў партызанскі атрад.

— Хацу споўніць свой абавязак перад Радзімай,—заяўляе ён камандзіру атрада.

Вопытны саветскі парашутыст-дыверсант, ён неўзабаве ўзнавільвае групу партызан-падрыўнікоў, цяжка перажывае няўдачу, цярпліва дабіваецца поспеху, дыме знайсці выхад з лобовага становішча. Дыверсіі адбываюцца адна за другой. Ня якія перасцярогі не ратуюць немцаў. Нават у «бясталавы час» немцыкі цяжкікі ляцца пад ахдон.

Р. Шыбаева нахняюць словы вялікага Сталіна. У апавесці ёсць вельмі праўдзівае сцэнна мятыва партызан, калі народныя месцішчы слухаюць прамову правадыра ад 25-годдзі Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.

«Чуем і споўнім, таварыш Сталін»,—стукала ў адказ сэрца Шыбаева, і ён быў абняты такім адчуваннем, быццам правадыр асабіста яму даваў гэты свой наказ».

Шыбаеў выходзіць пераможцам у своеасаблівым падымку падрыўнікоў з немцамі, вытанна спраўля

Чаму ў Мінску не будуць новыя кінатэатры?

Мінскі глядач даўна цярпеў. Трэці год ён па сабе адчувае бяздзейнасць Міністэрства кінематографіі БССР.

Для мінскага кіногледчага прадстаўлены тры вельмі яўрэнныя, цесныя кінатэатры, якія ледзь змяшчаюць каля тысячы чалавек адначасова.

Трэба дадаць, што, як і да вайны, усе гэтыя кінатэатры размешчаны ў цэнтры горада.

Міністэрства прыкрывае сваю бяздзейнасць гучнымі фразамі, шматлікімі праектамі, якія да гэтага часу не знайшлі ажыццяўлення.

Пачынаючы з 1945 года, выдуча размовы аб будове ў Мінску трох добраўпарадкаваных кінатэатраў. Для аднаго з іх нават прыдумалі назву, але... кінатэатра, як і раней, няма.

Спачатку погляды Міністэрства накіраваліся на каробку былога клуба харчавікоў на Інтэрнацыянальнай вуліцы. Праект кінатэатра на 1000 месца, складзены архітэктарам Палкоўнікам, быў зацверджаны. Галоўнае Кіраўніцтва па аднаўленьні Мінска і яго трэст № 3 нават паспелі атрымаць не адну тону каштоўных будматэрыялаў для будаўніцтва, якое так і не распачалося.

Што-ж здарылася? Быў праект, былі будматэрыялы, рабочая сіла... і няма будаўніцтва.

Аказваецца, профсаюзнае арганізацыя Мінска заявілі, што яны гаспадары будынка і будуць яго адбудоваць самі, але чамусьці не адбудоваць вольна ўжо на працягу трох год. Беспрыцёмным паводзінам некаторых профсаюзных работнікаў у гэтым пытанні Міністэрства не супроцьстаяла жадання дамагчыся і адбудоваць новы кінатэатр. Даўна, але гэта так. Не знайшлі слоў для таго, каб абараніць патрэбы мінскага гледчага, і добрадушна згадзіліся, што тут будаваць кінатэатр нельга.

Прайшоў 1946 год. Каробка клуба тым часам усё больш разбуралася. Ніхто нават не падумаў аб тым, што з-за школьнай канцэлярыскай цегані і фармальнага адносіна да справы прападае дзяржаўны будынак, які дарэга каштуе. Канцэлярыя Міністэрства варушылася марудна, і толькі ўсім нядаўна быў складзены другі праект аднаўлення будынка клуба харчавікоў пад кінатэатр.

Хоць міністр кінематографіі тав. Садковіч лічыць, што справа на гэты раз пойдзе, у Горсавеце паглядзелі на гэта

іншым, і цпер лі ў Горсавеце, ні ў Міністэрстве няма ўпэўненасці ў тым, што ў 1948 годзе не паўторыцца гісторыя, якая пачалася два гады назад. Цікава адзначыць, што па новаму праекту архітэктара Лангбарда ў гэтым памяшканні мяркуюцца кінатэатр толькі на 650 месца. Ды Мінска гэтага вельмі мала.

Не менш даўная гісторыя здарылася з будаўніцтвам летняга кінатэатра ў парку імя Горкага. Усё было прадугледжана — пляцоўка, колькасць месцаў, зацверджаны праект. Але кінатэатр палічылі па-за лімітнымі і не забяспечылі будаўнічымі матэрыяламі. Гараскі Совет, які быў зацверджаны ў набыцці яшчэ аднаго кінатэатра, хутка зладу сваю пазіцыю. Толькі адзін раз Міністэрства кінематографіі напаміла абласному Кіраўніцтву па кінофікацыі аб тым, што трэба будаваць летні кінатэатр. З таго часу ўсё засталася без змен. Між тым, на будаўніцтва летняга кінатэатра трэба куды менш будаўнічых матэрыялаў, чым, напрыклад, на будаўніцтва цырка. Цырк быў лабудаваны таму, што людзі правілі зацікаўленасць, якой няма ў нашых кіноработнікаў.

Гэтую сумную аповесць можна крыху зрабіць рознастайнай. Існуе праект пабудовы вялікага трохзальнага або двухзальнага цэнтральнага кінатэатра. Праект гэты пакуль што ляжыць у Міністэрстве кінематографіі. І тут Міністэрства не даваў справы да канца. Можна было-б пачаць праектаванне, але нехапае адной дробязі—гараскі Совет не адыў участка. Паўтарылася адна вядомая байка аб тым, як чалавеку прыснілася каша — пры сабе не аказалася лыжкі. У другі раз ён узяў лыжку, але каша больш не прыснілася.

Міністэрства кінематографіі БССР стаіць у баку ад надзеяных патрабаванняў кіногледчага, у баку ад праблем будаўніцтва новага Мінска. У архітэктурных арганізацыях даўно выказана думка аб будаўніцтве ў вялікіх жылых дамах хатніх кінатэатраў на 150—200 месца. Гэтая прапанова паспяхова ажыццяўляецца ў Маскве. У Мінску-ж кінозвядзчы і работнікі Горсавеце пакуль што аб гэтым не думаюць.

Цікава ведаць, што-ж скажуць тав. Садковіч і тав. Длугашэўскі?

Беларускае аддзяленне Мастацкага фонда не выконвае сваіх задач

У статуте Мастацкага фонда Саюза ССР сказана:

«Мастацкі фонд Саюза ССР мае задачай аказанне мастакам і крытыкам-мастацтвазнаўцам, якія з'яўляюцца членамі фонда, садзейнічанне ў развіцці іх творчай дзейнасці, а таксама палепшэнне іх матэрыяльна-бытавога становішча».

Як выконвае Беларускае аддзяленне Мастацкага фонда СССР гэтыя задачы? Калі параўнаць дзейнасць цяперашняга складу дырэкцыі і Праўлення фонда з дзейнасцю былога складу, які быў пераўтвораны ў 1946 годзе, то стварэнне ўражанне, што фондам тое-сёе зроблена для палепшання ўмоў творчай работы мастакоў. Адрамантаваны некаторыя майстэрствы, прыведзены ў парадак арганізацыйныя справы і г. д. Але на самой справе фондам зроблена вельмі і вельмі мала.

У 1947 годзе, не глядзячы на мноства спробаў, Беларускае аддзяленне Мастацкага фонда так і не забяспечыла будаўніцтва рабочых майстэрняў, хаця-б часовага тыпу. Адсутнасць майстэрняў дрэнна адбіваецца на творчай рабоце, тэрмінах работы мастакоў па падрыхтоўцы выстаўкі, прысвечанай 30-годдзю Беларускай Сацыялістычнай Рэспублікі.

Мастацкі фонд не атрымаў у 1947 годзе творчых камандзіровак. Вытворчыя матэрыялы (палятоў, фарбы, пэндзлі і г. д.) размяркоўваліся не па працаёмкасці работ мастака, а па яго становішчы на рангавай лесцы Саюза мастакоў. Таму атрымоўвалася так, што ў аднаго мастака збіраліся запасы матэрыялаў, а другому не было на чым працаваць. Гэта дробязі, скажуць дырэктар фонда тав. Гайтэльбунд і старшыня Праўлення Мастацкага фонда тав. Малкін, але гэтыя дробязі перашкаджаюць нармальнай творчай рабоце, дарэмна ўскладняюць яе.

У 1947 годзе Мастацкі фонд быў адкрыты ў Мінску салон-магазін. Аднак, у тым выглядзе, у якім ён знаходзіцца

цяпер, салон несумяненна не апраўдае свайго прызначэння. Салон павінен рэалізоўваць мастацкую прадукцыю і ўсемерна прапагандаваць у масах беларускае выяўленчае мастацтва.

Ці прапагандаюць мастацтва савецкіх мастакоў Беларусі тая нешматлікая і нізкакаласная карціна, якія выстаўлены ў салоне? Вядома, не. Рэалізоўваюць карціны, партрэты, націюрныя таксама дрэнна.

Значэнне магазіна-салона намога вырасла-б, калі-б фонд наладзіў у сваіх цэнтральных вытворчых майстэрнях выпуск мастацкіх твораў шырокага ўжывання (статуэтак, дзіцячых цацак, гіпсавых упрыгожванняў і г. д.), калі-б у магазіне можна было набыць добрыя, сапраўды твор мастацтва, замест аднастайных пейзажаў і націюрмортаў, якія там выстаўлены.

Мастацкі фонд не наладзіў работу сваіх вытворчых майстэрняў, у якіх працуюць амаль усе мастакі Мінска. Ненадмаўна адносіны паміж дырэктарам фонда тав. Гайтэльбундам і дырэктарам майстэрняў тав. Райхманам. Тав. Райхман не выконвае ўказанні дырэкцыі фонда, у выніку чаго ў 1947 годзе майстэрня страціла шмат заказаў.

Цэнтральныя вытворчыя майстэрні Беларускага аддзялення Мастацкага фонда працуюць вельмі дрэнна. Ужо некалькі гадоў не наладжваецца работа скульптурнага, цэха афармлення і іншых цэхаў майстэрняў. Карціны і партрэты некаторых аўтараў гадамі не рэалізоўваюцца. Усё гэта—вынік таго, што дырэкцыя майстэрняў не ведае патрэб у мастацкім афармленні хат-чытальняў, школ і іншых устаноў рэспублікі. У майстэрнях маюць месца групаўшчына і нават хабарніцтва. Дырэктар тав. Райхман размяркоўвае заказы толькі паміж невялікай групай мастакоў, а агент па распаўсюджванню тав. Эльперын бессаромна патрабуе з мастакоў грошы за рэалізацыю іх твораў.

Усё гэтага не заўважае, або не хоча заўважаць Мастацкі фонд.

Ясна, што такая работа Мастацкага фонда не адпавядае яго задачам.

У. А. МЕХАУ.

Паседжанне Праўлення Саюза савецкіх архітэктараў БССР

Гэтымі днямі адбылося пашыранае паседжанне Праўлення Саюза савецкіх архітэктараў Беларусі. На паседжанні быў заслуханы ліст Праўлення Саюза савецкіх архітэктараў СССР аб падрыхтоўцы да XIII пленума Саюза, які адбудзецца ў лютым гэтага года. Пленум абмяркуе пытанні сацыялістычнага будаўніцтва гарадоў, архітэктурны жытля, грамадскіх і прамысловых будынкаў і калгаснага сля. З дакладам аб архітэктурцы калгаснай вёскі выступіў начальнік Кіраўніцтва па справах архітэктурцы пры Совеце Міністраў БССР М. Асмаловіч.

На паседжанні быў усебакова абмеркаваны эскізы праекта Дома Архітэктара ў Мінску, прадстаўлены архітэктарам-маста-

ком Г. Заборскім. Праект прадугледжвае аднаўленне і рэканструкцыю каробкі будынка на рагу вуліцы Леніна і Кірава.

На паседжанні зацверджаны план працы. Прадугледжана правядзенне ў 1948 годзе з'езда савецкіх архітэктараў Беларусі, прысвечанага творчым пытанням развіцця архітэктурцы гарадоў і сёлаў рэспублікі.

Таксама мяркуюцца арганізацыя выстаўкі, якая пакажа дасягненні савецкай архітэктурцы за 30 год існавання Беларускай.

У заключныя паседжання кандыдатаў архітэктурных навук Ю. Ягораў зрабіў паведамленне аб VIII сесіі Акадэміі Архітэктурцы СССР.

У. А. МЕХАУ.

У СЯЮЗЕ СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕННІКАЎ БЕЛАРУСІ

24 студзеня адбылося чарговае паседжанне Сакратарыята Саюза савецкіх пісьменнікаў Беларусі.

Сакратарыят заслухаў справаздачу старшын бюро секцыі прозы А. Стаховіча.

За мінулы год было праведзена 10 паседжанняў, у якіх абмяркоўваліся новыя творы беларускіх празаікаў — Т. Хадкевіча, А. Кулакоўскага, І. Шамякіна, Ю. Рудзько, А. Васілевіч і іншых. З крытыкай работы секцыі выступілі пісьменнікі П. Броўка, М. Лынькоў, А. Кучар, П. Кавалёў. Яны адзначалі, што работа секцыі праводзіцца на недастатковым

творчым узроўні. Такія творы, як раман «Пад мрымным небам» А. Стаховіча, «Цеплае дыханне» М. Паслядовіча, «Рыгор Шыбай» У. Краўчанкі, зусім засталіся па-за ўвагай секцыі і на абмеркаванні не ставіліся. Амаль ніякага ўдзелу ў секцыі не прымалі некаторыя празаікі—М. Лынькоў, Я. Маўр і інш.

Таксама была заслухана інфармацыя А. Міронава аб ходзе работы на напісанню кнігі пра Мінскі трактарны завод. Работа прызнана недавальняючай.

Сакратарыят разгледзеў і зацвердзіў план выдання мастацкай літаратуры на 1948 год.

Г. МАРЦ'РОСАЎ, дырэктар Мінскага аўтамабільнага завода.

Чорныя дні Амерыкі

У 1945 і 1946 гадах мне давялося пабыць у ЗША і Канадзе. Па дарозе ў Злучаныя Штаты Амерыкі я вёў няправільнае ўяўленне аб гэтай краіне.

Некаторыя, чытаючы і слухаючы пра Амерыку часоў Ліנקольна і Вашынгтона, аўтаматычна пераносілі свае ўражанні ад працягнутага часу чутага на сучасныя Злучаныя Штаты. І ў гэтым была іх галоўная памылка. Старой Амерыкі няма. Есць Амерыка, пасадарамі якой з'яўляюцца доларавыя магнаты.

Сёнешнія гаспадары ЗША лічаць сваю краіну самай «дэмакратычнай», а сабе—«справядлівым дэмакратам». У чым-жа, на іх думку, заключаецца іх «дэмакратыя»? Перш за ўсё—у свабодзе друку. Але ў Амерыцы свабоды друку няма. Газеты і фэрмальна не кантралююцца ўрадам і маюць права друкаваць тое, што ім пажадаецца, але, праданай і перапрадаванай, яны друкуюць імяна тое, што патрэбна магнатам долара, на паслугах у якіх знаходзіцца ў ўрад. Паколькі ў ЗША большая частка газет кантралюецца Херстам, Макморкімам і Кэ, людзьмі, якія венавядзюць дэмакратыю і змагаюцца супроць яе, то і дзейнасць іх накіравана на падтрымку і прапаганду фашызма і яго ідэалогіі.

Трэба адзначыць, што большасць народа ЗША сапраўды не верыць газетам Херста, Макморкіма і Кэ і той прапагандзе супроць Савецкага Саюза, якая з'яўляецца на старонках гэтых газет, асабліва цыпер. Простыя амерыканцы прымаюць гераічнае барацьбу савецкага народа супроць фашыскай Германіі ў час Вялікай Айчыннай вайны. Нават скупыя весткі, якія друкаваліся адны ў амерыканскіх газетах, раскрылі вочы працоўным. Простыя люд Амерыкі ўбачыў сілу і магутнасць савецкай дзяржавы, магчымасць цеснага супрацоўніцтва паміж СССР і ЗША. Але, па меры набліжэння перамогі над фашыскай Германіяй, гаспа-

дары асноўных газет пачалі даваць сваім газетам зусім іншы кірунак. Яны ставілі перад сабой задачу—усім метадамі паклёпнічаць на Савецкі Саюз, прынізіць значэнне вялікіх спраў савецкага народа. Гэтая паклёпніцкая дзейнасць газет асабліва рэзка вызначылася пасля пераможнага заканчэння вайны. Просты народ ЗША быў здзіўлены прадзіянай палітыкай прэсы. Многія амерыканцы часта падыходзілі і прасілі ў нас прабачэння за такія справы. Яны заўважалі, што не верыць херстаўскім газетам, бо ведаюць, што савецкі народ і яго армія выраталі народы ўсяго свету ад гітлеразма, і як-бы ні паклёпнічалі прадзіяныя газеты на Савецкі Саюз, усё-ж сімвалі амерыканскага народа будучы на баку рускага народа.

Такім чынам, свабода паклёпу на Савецкі Саюз—і вось у чым заключаецца свабода друку ў ЗША.

Другую асаблівасць «дэмакратыі» сёнешняй Амерыкі складае метад вызначэння правоў людзей, што жывуць у ЗША. Насельніцтва падзяляецца прыкладна на пяць груп. Першая група (адна пятая ўсяго насельніцтва)—гэта амерыканцы англійскага паходжання, другая група—французы, нарэчцы і інш., трэцяя група—славянскія народы, чацвёртая—яўрэі, і, нарэчцы, пятая група—негры. Уся дзяржаўная ўлада і кіруючая дзяржаўная пасады знаходзіцца ў руках людзей толькі першай групы. Астатнія групы ні ў якім выпадку не могуць папасці ў кіруючыя дзяржаўныя органы. Такі парадак строга адбіваецца законам. Атрымоўваецца, што інтарэсы чатырох п'ярых насельніцтва ЗША заняпадны ўрадам. Гэтая асноўная маса насельніцтва краіны абавязана толькі працаваць, выконваючы волю невялікай кучкі багачэй.

І гэта ў іх называецца «дэмакратыя».

Асабліва расперзаліся ў сваіх дзеяннях уладальнікі буйных капіталаў пасля смерці прэзідэнта Рузвельта, калі на чале дзяржавы стаў Труман.

Як вядома, на працягу ўсёй вайны былі ўстаноўлены жорсткія цэны на ўсе тавары і прадукты харчавання. Але з прыходам да прэзідэнцтва пана Трумана буйныя прадпрыемствы, гандляры і інш. адчулі насялябленне кантролю над цэнамі з боку дзяржавы. Яны патрабавалі адмены гэтага кантролю. Так, буйныя фермеры рашлі сабрацца на мерапрыемстве ўрада. Перад адменай кантролю цэн на мяса ў магазінах Нью-Йорка, Вашынгтона і іншых гарадоў нехта было дастаць мяса, у той час, як 80 мільянаў галоў жывёлы цынавалася на поўдні ЗША. Гаспадары для ліквідацыі выстачы мяса патрабавалі адмены кантролю над цэнамі. Калі-ж іх патрабаванні былі задаволены, цэны на мяса падняліся амаль у два разы.

Адчуўшы магчымасць вялікай нажывы, гаспадары прамысловых і іншых прадпрыемстваў таксама патрабавалі і дамагаюцца ад урада адмены кантролю над цэнамі на ўсе матэрыялы і прадукты харчавання. Цэны раслі з кожным днём. Таім чынам невялікая эканамічная палёгка, якая была ўзаконена пры жыцці Рузвельта, была анулявана пасля яго смерці.

Знаёмчыся з рэчамі Нью-Йорка, у вочы кідаецца рэзкая розніца паміж знешнім выглядкам асобных раёнаў. Здыўленае багачце і раскоша цэнтральных раёнаў горада і галеча, граць раёны, дзе жывуць негры. Становішча неграў было і засталася жалівым. У адносінах да іх заняпадны нават самыя элементарныя чалавечыя правы. Ім забаронена бываць у кіно і іншых грамадскіх месцах, жыць у раёнах, дзе жывуць белыя, ехаць у вагонах побач з белымі. Прыпамінаю такія выпадкі. Мне давялося ехаць з Нью-Йорка ў Вашынгтон. Калі я зайшоў у вагон, усё месцы былі заняты, апроч аднаго — побач сядзеў негр. Невідныя белы не могуць гэтыя месца. Яны лічылі за лепшае пастаяць у праходзе. Я не звярнуў увагі на такую акалічнасць і заняў вольнае

месца. І якія ненавісныя погляды былі накіраваны на мяне, нібы я — найбольшы злачынца дзяржавы!

У Нью-Йорку і іншых цэнтральных гарадах ЗША надзвычай складана знайсці пакой для жытля, хоць за час апошняй сусветнай вайны Амерыка не мела ніякіх разбурэнняў. Нас здзіўляе жыллёвы крызіс і тысячы пустых цудоўных дамоў і катэджаў. Чалавек, які не ведае сістэмы ЗША, здзіўлена пытае:

— Чаму не прадаюцца гэтыя пампашчаныя тым, хто жыве амаль на вуліцы?

Адказ на гэтае пытанне проста. Адуць, багатыя бізнесмены захоўваюць па некалькі дамоў у розных раёнах горада для дзелявых і іншых сустрэч, другія — не прадаюць іх бэскватэрнікам, чакаючы адмены кантролю над кватэрнай платай і г. д. Ім мала справы да народных бед. Ім трэба нажыва.

Мне даводзілася часта бачыць на ўскраінах горада палаткі ці аўтапрычэпы вагонага тыпу, у якіх жывуць семі рабочых.

У сувязі з шалёным ростам цэн на тавары шматкаго ўжытку і кватэрную плату, якая з'явілася ў рабочых 40 процантаў заробку, працоўныя ЗША трапілі ў вельмі цяжкае матэрыяльнае становішча.

Сярэдний зарплата рабочага ледзьве хапае на харчы і кватэрную плату. На культурныя патрэбы ў яго нічога не застаецца. Прычым, трэба ўлічваць і тое, што кожны рабочы і служачы, які працаваў, усяляк «страцеў» з'эканомай некаторую суму на «чорны дзень». «Чорны дзень», як здань, блукае за кожным рабочым і служачым, наводзічы страх за далейшы яго лёс. Вось некалькі фактаў у пацверджанне.

Як вядома, лянчынне ў ЗША — платнае. Калі ў сям'і рабочага хто-небудзь захварэе — гэта самая вялікая бяда, бо плата за медыцынскае абслугоўванне надзвычайна высокая. Бывае так, што ўсе сродкі, якія былі сабраны на працягу некалькіх год, растрачваюцца на лянчынне за некалькі дзён.

Мне раскажуць адзін кваліфікаваны рабочы аўтавазача Форда ў Дэтройце выпадак, які быў з ім у часе крызіса. Ён

СПРАВА ВЯЛІКАЙ ВАЖНАСЦІ

Больш двух месяцаў назад Праўленне Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР вынесла рашэнне аб удзеле літаратараў Беларусі ў стварэнні кнігі пра будаўніцтва Мінскага трактарнага завода.

На выязднім паседжанні, якое адбылося на заводзе сумесна з інжынерамі, майстрамі, стаханавцамі прадпрыемства, у агульных рысах былі наметаны асноўныя тэмы, якія належыць узяць у кнізе. Намечаны былі і тэрміны работы над ёй—першыя месяцы 1948 года.

Кіраўніцтва трактарнага завода ахвотна пайшло на сустрэчу каштоўнаму пачынанню. Пісьменніку пазнаёмлі з будоўляй, з перспектывамі, вызначыў кандыдатуры людзей, нарысы аб якіх павінны ўвайсці ў кнігу, падрыхтаваў рад фактычных матэрыялаў па гісторыі будаўніцтва.

Многія літаратары працуюць ужо над творами аб трактарным заводзе. Тарас Хадкевіч заканчвае работу над нарысам аб лепшым майстры тав. Сліжэўскім; Павел Кавалёў падрыхтаваў некалькі невялікіх нарысаў аб маладых трактаразаводцах, якія нядаўна прыйшлі на будоўлю з беларускіх калгасаў і вёсак; Яфім Салодкі піша аб заводскіх канструктарах; Эдзі Агіншвет закончыла выдаўна вялікую наэму, прысвечаную трактаразаводцам; вершы аб заводзе напісалі Анастоль Астрэйка, Дзмітрый Кавалёў і другія

паэты; Янка Брыль і Аляксей Кулакоўскі працуюць над апавяданнямі аб маладых стаханавцах. У арганізацыйную брыгаду, вылучаную Праўленнем Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР, паступілі ўжо нарысы аб з'яўленні муляра І. П. Дудко, аб фрэйзюрышчыцы Марыі Сцяпанавой і інш.

Аднак усё гэтага яшчэ вельмі і вельмі недастаткова. Стварэнне кнігі аб Мінскім трактарным заводзе ўсё яшчэ не заняло належнага месца ў рабоце літаратараў нашай рэспублікі. Цэлы рад пісьменнікаў, якія выказалі згоду працаваць над творами для гэтай кнігі, не толькі не прыступілі да напісання нарысаў, апавяданняў, вершаў, але і не думаюць іх пісаць.

Такія адносіны да работы сведчаць аб тым, што некаторая частка нашых літаратараў да гэтага часу яшчэ не разумела той вялікай і важнай задачы, якая стаіць перад усеі пісьменніцкай арганізацыяй Беларусі ў цэлым.

Праўленне Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР законана можа патрабаваць ад пісьменнікаў рэзкага змянення іх адносінаў да выканання свайго рашэння. Кніга аб трактарным заводзе павінна быць створана. Час не чакае — яго засталася роўна столькі, каб паспець справіцца з велізарнай работай, кнігу чакае ад нас увесь беларускі народ, і мы абавязаны даць яе.

А. МІРОНЦАУ.

На секцыі прозы

На апошнім сваім пасяджэнні секцыя прозы абмеркавала новую аповесць Т. Хадкевіча «Вяснянка». Твор прысвечаны сёнешняму дню калгаснай вёскі, яе людзям—майстрам высокіх ураджаюў, будоўнікам новага жытця.

На думку прысутных, аповесць Т. Хадкевіча—цікавы твор, які прынясе карысць нашаму чытачу.

— Аўтар ведае матэрыял, аб якім піша,—сказаў І. Мележ.—У аповесці ёсць добрая задума, правільна наметаныя вобразы. Галоўны герой — Васільна—тыповы герой сучаснай вёскі. Удала напісаны пасоўныя сцэны (вечаранка, заключная частка аповесці і інш.). Аднак твор мае і істотныя недахопы: мастацкі неакрэслены многія вобразы, узаемаадносіны паміж Васільнай і яе каханым Люком мала пераканальныя. Т. Хадкевіч слаба валодае мастацкай дэталью. Мова аповесці іншы раз збіваецца на газетную.

Ус. Краўчанка зазначыў жыццёвасць вобраза Іллі. Былы франтавік, інвалід Айчынай вайны, Ілля пасля дэмабілізацыі рашыў адпачываць. Але плынь калгаснага жыцця захапіла яго, і ён наступова становіцца адным з актыўнейшых калгаснікаў, арганізатарам цыслярскай брыгады. Гэтым пераараджэнню героя чытач верыць.

Аб недахопах новага твора Т. Хадкевіча гаварыў І. Гурскі:

— Аўтар слаба паказаў жыццё калгаса ў пераходныя пасляваенныя цяжкасці, у аповесці адчуваецца спрошчанасць, лакароўка рэчаіснасці. Мала раскрыты ўнутраны свет герояў, іх умшкі не заўсёды абгрунтаваны.

— Тэма аповесці—падзвіжыя, адначасна ў сваім выступленні А. Стаховіч—дзіўная накіраванасць твора адпавядае задачам, якія стаіць перад вёскай,—барацьба за высокую ўраджай, за хлеб, аўтар маюць сваіх герояў у працесе працы. Галоўны вобраз твора—Вяснянка — удача аўтара. Значна менш дасканалы ў мастацкіх адносінах другі герой—Ілля, які паказаны больш знешня, без раскрыцця яго ўнутранага свету. Не глыбока намалюваны і вытворчыя прадэсы.

Выступаўшы паралілі Т. Хадкевічу дапрацаваць пасоўныя вобразы і некаторыя мясціны аповесці.

У абмеркаванні прынялі ўдзел У. Агіншвет, І. Шамякін, А. Кулакоўскі, І. Грамовіч. Інфарцыя аб выданні анталогіі Беларускай навелы на украінскай мове зрабіў Ус. Краўчанка. Пасяджэнне секцыі прозы даручыла камісіі ў складзе У. Краўчанкі, І. Гурскага і А. Стаховіча ў раней складзенай анталогіі ўнесці неабходныя змены і дапаўненні.

У НОВЫМ ЦЭНТРАЛЬНЫМ СЕЗОНЕ

У другой падове 1947 года Беларускай Дзяржаўнаму тэатру імя Ленінскага камсамола БССР паказаў чатыры новыя спектаклі: «Мааладзгаварды» паводле рамана А. Фалдзевы, «Жыццё ў шчыталі» А. Якабсона, «Сын» Паташова і «Ваўкі і авечкі» А. Астроўскага, быў адноўлены

спектакль «Старыя сябры» Л. Малюгіна. У першай падове 1948 года будзе выпушчана пяць новых п'есаў: «Сустрача на юнцтвам» А. Арбузана, «Ірынка» К. Чорнага, «Камяністыя сцежкі» Дзяківа і Пенкіна, «Аб сябрах-таварышчах» Маса і Чэрніскага і «Сабака на сене» Лопе-дэ-Вега.

Саюз савецкіх пісьменнікаў БССР выказвае глыбокае спачуванне пісьменніку Махнару Паслядовічу і яго сям'і з прычыны заўчаснай смерці яго сына Уладзіміра.

Рэдакцыйная калегія і супрацоўнікі газеты «Літаратура і мастацтва» выказваюць глыбокае спачуванне члену рэдакцыі Махнару Паслядовічу з прычыны смерці яго сына Уладзіміра.

Галоўны рэдактар М. ГОРЦАЎ.
Рэдакцыя: П. ПАНЧАНКА, А. КУЧАР (нам. рэдактара), М. ПАСЛЯДОВІЧ, Я. РАМАНОВІЧ, М. КАЦАР, К. САННІКАЎ, П. ПАДКАВЫ-РАЎ, М. БЛІСЦІНА.